

Skatteverket brister i rättssäkerhet

Den Nya Valfärden

Box 5625, 114 86 Stockholm
08-545 038 10 | www.dnv.se

© Stiftelsen Den Nya Valfärden

Innehåll

Förord	5
Skatteverket och förvaltningsdomstolarna	9
Hur säker ska en myndighet vara?	17
Domstolarna beslår Skatteverket med fel	27
Förvaltningsdomstolarna spelar med	45
Mer om Skatteverkets nit	55
Går det så går det	63
Vad kan man göra åt det här?	67
Förvaltningsdomstolarna	67
Övriga kontrollmyndigheter	69
Skatteverket	69
Den fjärde statsmakten – media	73
Skattetillägg	73
Ersättning för rättegångskostnader och offentlig försvarare	74
Anstånd med skattebetalning	76

4 Skatteverket brister i rättssäkerhet

Förord

Företagarombudsmannen, som är en del av Stiftelsen Den Nya Valfärden och vars uppgift är att värna ett gott företagarklimat i Sverige, får ofta kontakt med företagare som anser sig illa behandlade eller rentav trakasserade av Skatteverket. (Företagare som är nöjda med Skatteverket, och sådana finns naturligtvis också, har ingen anledning att höra av sig till oss, så urvalet må vara snett.) Många av dessa företagare hävdar vidare att förvaltningsdomstolarna är alltför följsamma gentemot Skatteverket och menar att en företagare som hamnar i klorna på dessa båda organisationer kan vara så gott som rättslös. Redan i den undersökning som låg till grund för vår skrift Värsta kränglet ifrån 2004 framkom att många företagare upplevde att de behandlas med ogrundad misstänksamhet av myndigheter och utan fog uppfattas som skurkar.

Dessa erfarenheter och anklagelser utgör bakgrunden till denna skrift. Vi ville inte låta oss nöja med den anekdotiska information vi fick, utan försöka ta reda på om det fanns något mönster. Om Skatteverket inte är den oväldiga myndighet som verkar för en enhetlig och rättvis beskattning och som lika mycket ser till den skattskyldiges rättmätiga intressen som till statens, att få in de skatter som Riksdagen ("svenska folkets urgamla rätt att sig själv beskatta") beslutat om – som vi uppfattar är deras åliggande. För att göra en lång historia kort kom vi fram till att det ligger mycket i de

synpunkter som framförts till oss. Det var inte tillfälligheter som drabbat företagarna.

Samtidigt är det nog sant, även om vi inte forskat på den punkten, att Skatteverket på senare år ansträngt sig för att bli mer tillmötesgående mot företagare. Skatteverket säger att det ligger till på det viset och vi har ingen anledning att betvivla det, för det stämmer också med vad vi fått oss berättat.

Men att Skatteverket kan uppföra sig väl räcker inte. Vi vågar påstå att övergrepp och brist på balans förekommer tillräckligt ofta för att företagares rättssäkerhet ska vara hotad. Omsorgen om rättssäkerheten ligger bakom det engagemang som lett fram till denna skrift. Ledamoten i Företagarombudsmannen Nils-Eric Sandberg har formulerat följande grundsatser om rättssäkerheten:

Rättssäkerheten är rättsstatens juridiska ryggrad och samvete. Utan den fungerar inget civiliserat samhälle.

Med rättssäkerhet menar vi:

- Att lagstiftningen ska vara transparent. Lagreglerna ska vara begripliga för alla som berörs. Alla ska förstå innebörden av de lagregler som berör dem.
- Rättsskipningen ska vara transparent och förutsebar. Lagarna och domstolarnas praxis ska vara så tydliga och begripliga att envar åtalad ska kunna förutse utfallet av en rättegång.
- Alla ska behandlas lika. "Equal treatment of equals" är rättsstatens fundamentala grundsats. Rättsstaten får inte särbehandla personer efter deras juridiska eller professionella status.

Många har hjälpt till att samla det material som presenteras här, särskilt juristerna Sara Bandhold och Micha Velasco vid Företagarombudsmannen samt Pär Cronhult vid Konkurrenskommissionen (som också är en del av Stiftelsen Den Nya Välfärden). Mikael Wokander har gett värdefulla råd och stött till förfogande som samtalspartner. Vi vill också tacka företagarna Elias Melki och Stefan Wikström samt skattejuristerna Jan Kleerup och Urban Rydin, jur. dr. Helena du Rées samt advokaterna Göran Alfheim, Börje Leidhammar, Stephane Pleijel och Jan Thörnhammar för tips och synpunkter. Naturligtvis är ingen av dessa skyldig till fel och brister som kan förekomma i texten. Trots att de måste ha anat att vi varit ute efter deras skalp har vi fått hjälp och vänligt bemötande av rättschef Vilhelm Andersson, pressekreterare Annelie Sjöström, skattedirektör Björne Sjökvist samt Erica Sverne vid Skatteverket, vilket vi uppskattar och imponeras av.

Det är slutligen vår förhoppning att denna skrift ska leda till en utökad debatt i ett som vi uppfattar mycket angeläget ämne och att detta sedan leder fram till beslut och tillämpningar som förbättrar rättsäkerheten och företagarklimatet i Sverige.

Stockholm i oktober 2010

Tommy Adamsson
Ordförande Företagarombudsmannen

Skatteverket och förvaltningsdomstolarna

Den här skriften handlar om den rättssäkerhet, eller snarare rättsosäkerhet, som råder i skattefrågor för företagare. Skatteverket, som ibland uppför sig föredömligt hederligt och omtänksamt gentemot företagare, kan i andra ärenden tappa koncepterna och på synnerligen lösa grunder trakassera företagare som de av någon anledning fattat misstankar emot. Skatteverket är ett oberäknligt verk.

Utan förvaltningsdomstolarnas följsamhet hade företagarna rimligtvis haft mindre besvär med Skatteverket. Om en tvist uppstår mellan Skatteverket och den skattskyldige kan den skattskyldige överklaga Skatteverkets beslut till förvaltningsrätt (som tidigare kallades länsrätt), kammarrätt och i sista hand till Regeringsrätten. I denna skrift hävdas att domstolarna har en tendens att vara partiska till Skatteverkets förmån. Förvaltningsdomstolarna har därmed förenat sig med Skatteverket i dess strävan att dra in pengar till statskassan, en strävan som må vara förstäelig vad gäller Skatteverket (men likväl knappast i överensstämmelse med verkets uppdrag), men knappast när det gäller domstolarna. Om domstolarna hade sett mer till företagares och andra medborgares rättssäkerhet så hade Skatteverkets tidvis återkommande övergrepp troligen inte varit möjliga.

Det tycks finnas ett pactum turpe – skamlig överenskommelse på latin – mellan Skatteverket och förvaltnings-

domstolarna. En första fråga är hur det blivit så. En del av svaret är att det i varje fall inte gått till på följande sätt:¹

En gång träffades chefen för Skatteverket och chefen för Förvaltningsdomstolarna på en konferens. De kom i samspråk om hur de bäst skulle främja sina respektive intressen.

– Vårt intresse är att dra in så mycket pengar som möjligt till vår uppdragsgivare finansministern, sa chefen för Skatteverket.

– Det var intressant att höra, sa chefen för Förvaltningsdomstolarna. Vårt intresse är att skipa rättvisa exempelvis i skattemål och att värna om rättssäkerheten.

– Jag vet att ni ser det på det sättet, sa chefen för Skatteverket och mörknade i synen. Det gör vårt arbete mycket svårare. Jag ska säga dig hur det ligger till i verkligheten. Alla företagare skattefuskar för de vet att när deras mål kommer upp i Förvaltningsrätten och deras advokater pladdrar om bevisvärdering och rättssäkerhet så blir era mesiga domare skakis och frikänner skurkarna. En sak kan du lita på, dem som vi vill klämma åt är skyldiga, det vet vi även om vi kanske inte har några bevis. Har du tänkt på hur mycket pengar staten förlorar på att era domare inte fattar att man aldrig kan lita på en företagare?

Det hade chefen för Förvaltningsdomstolarna inte tänkt på. Men han förstod problemet. Även han var ju statsanställd.

– Är de verkligen så slipade? frågade han.

– Vilka då? sa chefen för Skatteverket.

– Företagarna.

– Du anar inte, sa chefen för Skatteverket.

¹ Den kursiverade texten är avsiktligt skämtsam och därmed väsensskild från resten av skriften. För övrigt finns ingen chef för Förvaltningsdomstolarna.

– *Då förstår jag att vi måste utveckla ny praxis, sa chefen för Förvaltningsdomstolarna efter att ha suttit och vridit på sig ett tag.*

– *Now you are talking, skrek chefen för Skatteverket. Praxis var ordet. Först ska vi sänka beviskraven. Det måste bli lättare att fälla skattebrottslingarna.*

– *Men vi har ju regler kring det där, sa chefen för Förvaltningsdomstolarna bekymrat. "Bortom allt rimligt tvivel" och "bättre fria än fälla" och allt det där.*

– *Äsch, sa chefen för Skatteverket. Vi säger att det där bara gäller i brottmål. I skattemål gäller annorlunda förhållanden.*

– *Hur då annorlunda? undrade chefen för Förvaltningsdomstolarna oroligt.*

– *Det är väl självklart, sa chefen för Skatteverket. Om det inte fanns straff för pedofili och mord skulle inte alla människor bli pedofiler och mördare. Men om det inte fanns straff på skattefusk skulle varenda företagare blir skattefuskare, det kan du hoppa upp och klappa dig på.*

Chefen för Förvaltningsdomstolarna tyckte logiken var bestickande och ett acceptabelt skäl att sänka beviskraven i skattemål.

– *Hur långt ska vi sänka kraven, tycker du? undrade han.*

– *Om mina tjänstemän har anledning att misstänka en företagare för skattebrott så borde det räcka för att fälla honom, sa chefen för Skatteverket.*

– *Men herregud, då skulle ni ju vinna vartenda mål! utropade chefen för Förvaltningsdomstolarna. Det är inte trovärdigt. Det skulle kännas som ett presidentval i Zimbabwe.*

Det var ett argument som chefen för Skatteverket kunde begripa. Sverige var ju trots allt en rättsstat som satte rättssäkerheten högt. Dessa principer höll även chefen för Skattever-

ket nära hjärtat bara det inte inkräktade på hans möjligheter att nypa till skattesmitare.

– Vi gör så här, sa han efter en stunds tankemöda. Då och då skickar vi på er ett fall där det är så inihelvete uppenbart att företagaren är oskyldig att era domare bara måste frikänna honom. Då kan vi på Skatteverket mumla något att även vi kan misslyckas ibland och att det är tur att vi har så rättrådiga Förvaltningsdomstolar. Och då fattar hela folket att alla de andra fallen som vi vinner är helt ok i ett rättighetsperspektiv.

– Men alla advokater och sådana kommer ju att genomskåda tricket, sa chefen för Förvaltningsdomstolarna häpet.

– Det är det som är det fina i kråksången, myste chefen för Skatteverket. Varenda advokat och revisor och skattekonsult kommer att tala om för företagarna att de är rättslösa om vi kommer på dem. Exempel är statuerat även om företagaren blir frikänd, för processen kan vara så upprivande i alla fall att han kanske förlorar både företaget, familjen och framtiden. Det gör dem nog lagom försiktiga. Jag vill att företagarna ska fatta att Skatteverket inte är att leka med.

Så har det alltså inte gått till. Det är bara i konspirations-teoretikers upphettade hjärnor som sådant inträffar. Men om det gått till på det viset hade det förklarat en hel del, för som det visas i den här skriften är det så det fungerar. På konferenser, i debattartiklar och böcker och i alla andra upptänkliga sammanhang påpekar advokater, jurister, skattekonsulter och andra insatta ständigt att rättssäkerheten hotas för företagare i skattemål. Skatteverket har ett ständigt återkommande motargument som verkligen biter: Så ligger det absolut inte till! Vi får ju rätt i domstol. Och när vi får fel rättar vi oss omedelbart.

Till exempel har det i Dagens Industri under våren 2010 pågått en debatt om företagares rättssäkerhet i skattemål. Rättssäkerhet betyder i det här fallet att en skattskyldig inte ska bli anklagad och ej heller dömd på lösa grunder. Här är några citat från debatten:

”Skatteverket bör inte tillåtas att på grundval av ett misstänkliggörande resonemang åsidosätta gängse beviskrav”, skriver professorerna Jan Ramberg, Erik Nerep och Anders Hultquist den 12 januari.

”Konstateras kan dock”, skriver advokaten Peter Nordquist den 15 januari, ”att bevisreglerna förefaller ha utformats med statens intresse av att få in skattepengar för ögonen. Rättssäkerheten har således fått vika.”

”Det måste ställas mycket höga krav på bevisning på Skatteverket...”, skriver docent Roger Persson Österman och skattejurist Staffan Renström den 12 februari. ”Det räcker inte som i de granskade ärendena att Skatteverket vid en samlad bedömning ’finner’ att fakturorna är osanna. Domstolarna använder liknande uttryck i domarna. Ofta saknas resonemang om bevisningen... [Det är] anmärkningsvärt att de flesta av de studerade domarna är så summariska. Det är inte värdigt ett rättssamhälle. Oskyldiga drabbas synnerligen hårt och en allmän osäkerhet vad som gäller sprider sig.”

”Det har skett en klar förändring i Skatteverkets processföring”, skriver skattejuristen Maj-Britt Remstam den 15 april. ”I alltför många skatteprocesser har processföringen utvecklats till att Skatteverket i svepande ordalag påstår att vissa omständigheter föreligger i ett misstänkliggörande resonemang, utan att ens förete några som helst bevis för påståendena.”

”Skulle domstolarna ta allvarligt på sin skyldighet att motivera domarna skulle Skatteverket tvingas precisera vilka bevis som åberopas och vad det vill visa med varje bevis”, skriver advokat Leonie Selting den 29 april. ”Den skattskyldige kan inte försvara sig mot oprecisa påståenden från Skatteverket. Genom att höja kraven på bevisprecisering skulle domstolarna bidra till att främja rättssäkerheten.”

Skatteverket har inte varit svarslöst.

”Skatteverket driver bara de ärenden där vi anser att vi har tillräcklig bevisning för skattefusk”, svarar skattedirektören Urban Strömberg vid Skatteverket den 16 februari. ”Vi har vunnit 90 procent av de ärenden som prövats i domstol... Skatteverket tycker att domarna håller hög kvalitet men vi är tacksamma när domstolarna utvecklar sina ställningstaganden så att vi kan dra lärdom i vårt fortsatta arbete. Skatteverket finner ingen anledning att ändra sin inriktning.”

”Jag upplever inte att domstolarna har sänkt sina krav på vår bevisföring”, svarar rättschefen på Skatteverket Vilhelm Andersson. ”[Vi] anpassar snabbt vårt agerande när ställningstaganden har underkänts vid rättslig prövning”, svarar generaldirektören vid Skatteverket Ingemar Hansson den 8 maj. ”Skatteverket är månt om att skatteprocessen är rättssäker.”

Oavsett hur samsynen mellan Skatteverket och förvaltningsdomstolarna kommit till – och sannolikt är det inget mer komplicerat som ligger bakom än den byråkratiska instinkt som med sömngångaraktig precision alltid garanterar att en organisation medvetet eller omedvetet utvecklar ett synsätt och ett beteende som gynnar dess egenintressen – så tycks utomstående bedömare vara överens om

att den samsynen finns. Bara Skatteverket, som är part i målet, hävdar en annan uppfattning.

I resten av denna skrift kommer systemet närmare att beskrivas och förslag till förändringar att presenteras.

Hur säker ska en myndighet vara?

I mänsklighetens råa naturtillstånd kunde överheter hunsas med sina undersåtar lite hur som helst. Med demokratins genombrott blev det ändring på detta. Medborgarna fick rättigheter gentemot överheten, så kallade demokratiska fri- och rättigheter, som etablerar en sorts frizoner kring medborgarna som överheten inte får kränka.

Enligt den europeiska konventionen till skydd för mänskliga rättigheter ska var och en vara berättigad till "en rättvis och offentlig rättegång" inför "en oavhängig och opartisk domstol".²

De straff domstolar dömer människor till kan vara obehagliga saker. "Varje medborgare är gentemot det allmänna skyddad mot frihetsberövanden", står det därför i Regeringsformen 2 kap 8 §. Det är en grundläggande princip att en domstol måste vara säker på sin sak när den faller en dom. I oklara fall ska domstolen hellre fria än fälla. Det är värre att en oskyldig får ett straff än att en skyldig går fri.

Här börjar problemet. Exakt hur säker ska en domstol vara? Vi ska redovisa praxis på den punkten och påpeka ett märkvärdigt faktum, nämligen att praxis skiljer sig ordentligt när det gäller brottmål och skattemål. För att döma i

² Artikel 6:1

brottmål måste domstolen vara mycket säker på sin sak, men när det ska dömas i skattemål är det mindre petnoga; där kan domstolarna döma på lösare grunder. Vidare ska vi visa att Skatteverket är ännu mindre noga i sin bevisföring och fattar beslut på ännu svagare grunder än vad som gäller för förvaltningsdomstolarna.³

Mer exakt ska vi redovisa de beviskrav som tillämpas i allmänna domstolar (som hanterar brottmål), i förvaltningsdomstolar (som alltså dömer i skattemål) samt hos Skatteverket själv. Med beviskrav menas det bevisvärde som måste ha uppnåtts för att en omständighet ska anses styrkt eller bevisad. Man hade kunnat tänka sig att detta fastställts i lag, men så är det inte. Lagstiftaren har överlätit till domstolarna att själva bestämma hur de ska ha det med beviskraven.

Då visar det sig att Högsta Domstolen, högsta instans i de allmänna domstolarna, bestämt vad som ska gälla i brottmål. Så här står det i en uppsats från Lund Universitet:

Rättegångsbalkens 35 kap. 1 § ger uttryck för att den rättsligt relevanta omständigheten skall vara "bevisad" för att ett sakpåstående skall godtas som ett konstaterat faktum. Hur stark bevisning som krävs för att uppnå denna norm säger lagtexten dock ingenting om, dess innehåll har överlämnats åt rättspraxis att bestämma.

³ Att staten sett till att undanröja besvärande hinder för sin egen skatteindrivning är i och för sig inget nytt eller förvånande. Ett exempel finns i Regeringsformens 2 kap 10 § där retroaktiv lagstiftning förbjuds när det gäller brott, men tillåts när det gäller skatt. Man kan alltså inte bli bestraffad för en gärning som inte var förbjuden när man vidtog den, men om Riksdagen tycker det är lämpligt – "om särskilda skäl påkallar det" – kan man i efterhand tvingas betala skatt för något som inte var skattebelastat när man gjorde det. Vad särskilda skäl betyder vet man inte.

Sedan 1980-talets början har HD [Högsta Domstolen] uttryckt beviskravet i brottmål med lokutionen "ställt bortom rimligt tvivel" och det är denna definition som idag anses vara den gängse i brottmål. Uttrycket är hämtat från den anglosaxiska rätten där det infördes i den amerikanska rättsordningen redan på 1700-talet som norm för straffrättskipningen med jury som där gällde och som fortfarande gäller. Uttrycket utgör idag ett internationellt etablerat mått på bevisningens erforderade styrka i brottmål och i Sverige använde sig HD för första gången av detta i NJA 1980 s. 725.⁴

Inom juridiken finns ett antal uttryck som i fallande skala redovisar den grad av säkerhet en domstol kan ha, till exempel "uppenbart", "styrkt", "sannolikt" eller "antagligt". En annan, snarlik stege är "visshet", "till visshet gränsande sannolikhet", "mycket sannolikt" "sannolikt", "antagligt". Frågan är dock vad allt detta betyder. "Termer som 'antagligt', 'sannolikt', 'visat/styrkt' och 'uppenbart' har inget exakt innehåll", står det i ett av standardverken på området.⁵ "Vi kan mena helt olika saker när vi använder sådana termer i vårt språk."

För att komma till rätta med osäkerheten försöker jurister ibland översätta sådana formuleringar till siffror, till exempel att 75 procents säkerhet krävs för fällande dom. Huruvida den ögonskenliga exaktheten hos ett numeriskt uttryck har någon motsvarighet i verkligheten är oklart, men det hindrar inte att det kan leda juristernas tänkande: om

⁴ Frida Wallin, *Beviskravet i brottmål*, Lund Universitet, 2002

⁵ Börje Leidhammar, *Bevisprövning i taxeringsmål*, Norstedts Juridik, 1995, sid 399

man ska vara säker till 95 procent krävs en hel del, medan 50 procent är mer som att spela krona och klave.⁶

När det gäller brottmål och allmänna domstolar är bilden således enhetlig. Där gäller principen ”bortom rimligt tvivel” vilket ibland översätts till 95 procent.⁷

Så är det inte i förvaltningsrättsliga mål, till exempel skattemål. Där, konstateras i ovan citerade uppsats från Lund, ”laborerar man med ett flertal beviskrav vars nivåer inte alltid är tydligt fastslagna, mycket beroende på den mångfald som gör sig gällande i dessa måltyper och på en viss begreppsförvirring. Inte sällan saknas en konsekvent och stringent tillämpning av olika bevisuttryck...”

Regeringsrätten, den högsta förvaltningsrätten, har inte som Högsta Domstolen satt ned foten vad gäller beviskrav i skattemål och andra förvaltningsärenden. Förra regeringsrådet Gustaf Petrén konstaterar att ”förvaltningsdomstolarna överhuvudtaget levererat få prejudikat avseende processuella spörsmål. Vad gäller frågan om utredning och bevisbörda finns nästan inga alls.”⁸

Detta innebär att förvaltningsdomstolarna står utan ledning av lag eller prejudikat när de ska fatta beslut i skattemål. Men beslutsfattande organisationssystem kan inte famla i blindo. Därför har förvaltningsdomstolarna utvecklat en

⁶ 50 procents beviskrav tillämpas ibland i tvistemål vilket inte är så underligt, för där kan det handla om att domstolen ska – och måste! – avgöra vilken av två trätande parter som ska ges rätt. Det blir naturligt att lassa alla indicier och bevis i respektive vägskal och låta den vinna som får en aldrig så liten övervikt.

⁷ ”... beviskravet i brottmål skall ligga på 95 eller 98 procent beroende på vilken bevisvärderingsmetod man tillämpar” står det i H. Cassne m fl, Prövning av skattemål Bevis 3, Norstedts Juridik, 1999, sid 146

⁸ aa sid 117

praxis. Det märkliga med denna praxis är att beviskraven i skattemål satts betydligt lägre än beviskraven i brottmål:

Beviskravet i skatteprocessen⁹... är betydligt lägre [än i brottmål]. Det gängse kravet i förvaltningsmål är "sannolikt", vilket anses befinna sig på den nivå som uttrycks i begreppet "sannolika skäl" (dvs motsvarande normen för frihetsberövande i brottmål)... även för skatteprocessen måste utgångsnormen anses vara "sannolikt", vilket med en skattning i förhållande till fullständig säkerhet brukar placeras på nivån 75 %. Beviskravet i brottmål, "ställt utom rimligt tvivel", är betydligt högre och befinner sig, med motsvarande terminologi i närheten av "uppenbart" eller vid 95 % av fullständig säkerhet. Denna skillnad i nivå betyder att en omständighet som anses bevisad i skatteprocessen kan anses vara "icke styrkt" i ett parallellt skattebrottmål.¹⁰

Förvaltningsdomstolarna har alltså bestämt sig för att de ska kunna fälla en person i skattemål utan starkare bevis än det minimum som krävs för att häkta en person i brottmål.¹¹ Frågan är hur denna förminskning av rättssäkerheten i skattemål gått till. Vi är inte de första som ställer frå-

⁹ Observera att det är skillnad på skatteprocess och skattebrottsprocess. För skattebrottsprocess gäller normala beviskrav. Detta handlar om skatteprocesser. För att krångla till detta lite ytterligare finns högre beviskrav för vissa typer av beslut inom ramen även för en skatteprocess, till exempel skattetillägg.

¹⁰ aa sid 175

¹¹ En intressant konsekvens av att allmänna domstolar och förvaltningsdomstolar tillämpar olika beviskrav är att Skatteverket ibland lyckas få en företagare skyldigförklarad i förvaltningsdomstol efter det att företagaren blivit frikänd från skattebrott i samma ärende av allmän domstol.

gan. Förre regeringsrådet Gustaf Petrén påpekade lite maliciöst att "obenägenheten har varit stor att binda rätten för principer som kan visa sig besvärande i framtida mål".¹² Så här spekulerar juristen Hedvig Cassne:

Att normalkravet i skatteprocessen ligger lägre... innebär att skattemyndigheten kan sägas ha fått en bevislättning. Den enskildes rättssäkerhet har här fått stryka på foten. Kanske är denna bevislättning motiverad av de starka effektivitetskrav som råder inom taxeringsförfarandet [alltså att det måste vara lätt för Skatteverket att dra in pengarna; vår anmärkning]. En risk föreligger dock att beviskravet har tillkommit utan vidare eftertanke, med tanke på att förvaltningsmyndigheterna saknar en bevisrättslig tradition. I vart fall saknar jag en presentation av den avvägning mellan effektivitets- och rättssäkerhetskrav som har lett fram till tillämpligt beviskrav.¹³

Genom en hittills outforskad och oförklarad process har förvaltningsdomstolarna alltså bestämt sig för att inte krångla så mycket med Skatteverket när skattskyldiga ska jagas. Att det faktiskt ligger till på det sättet framgår av många kommentarer i den juridiska litteraturen, till exempel genom följande försiktiga yttrande av en av de ledande juristerna på området, Börje Leidhammar: "Det samhällseliga effektivitetsintresset tenderar ibland att gå utöver rättssäkerhetsintresset."¹⁴

¹² aa sid 117

¹³ aa sid 147

¹⁴ Leidhammar, aa sid 395

Pengarna förefaller vara viktigare för Skatteverket än rätts-säkerheten. Förvaltningsdomstolarna är tillmötesgående nog att inrätta underlättande praxis.

Man hade kunnat tro att Skatteverket i sina egna överväganden och beslut tillämpade de beslutskrav som förvaltningsdomstolarna uppställt. Om Skatteverket tillämpar lägre beviskrav är ju risken att dess beslut blir överklagade och dess arbetsmetoder synade av domstolen som i så fall rimligtvis avslutar målen med att ge verket smäll på fingrarna för otillräcklig bevisning. Men den logiken fungerar inte här. Skatteverket har egenmäktigt och troligen i fullt medvetande om konsekvenserna helt sonika sänkt beviskraven för sina egna beslut. Taxeringsbeslut fattas på betydligt lösare grunder än vad domstolarna tycker är rimligt. Och ja, Skatteverket får smäll på fingrarna som vi strax ska visa. Men nej, Skatteverket besvärar inte av tillrättavisningarna, vilket antagligen beror på att Skatteverkets förluster stärker hela systemets legitimitet genom att visa att det faktiskt finns ett domstolsväsende som inte är helt tandlöst. Det gör att domstolarnas välutvecklade följsamhet gentemot Skatteverket, som troligen är mer typisk för systemet än de i och för sig inte ovanliga reprimanderna, inte framstår lika tydligt. Vi ska återkomma till detta.

I ett på senare år särskilt uppmärksammat fall, det så kallade Melki-målet¹⁵, förklarade Skatteverkets jurist följande:

Skattebesluten är fattade inom den ordinarie omprövningsfristen. Något förenklat kan sägas att det då i princip räcker med en bevisstyrka som överstiger 50 procent sannolikt.

¹⁵ Länsrätten i Stockholms län, mål nr 2453-07

Detta är naturligtvis sensationellt.¹⁶ Skatteverket nonchalerar förvaltningsdomstolarnas konsensus och praxis och erkänner detta helt öppet och frimodigt. Myndigheten är inte omedveten om vilken praxis som gäller hos domstolarna, men deklarerar frankt att den för sin del tillämpar andra metoder.¹⁷

När det sedan gäller det aktuella målet fortsätter Skatteverkets jurist med att förklara att "Skatteverket anser att bevisstyrkan som framgår av det överklagade skattebeslutet vida överstiger detta minimikrav". "Vida överstiger" måste betyda att Skatteverket i Melki-fallet anser sig ha en bevisstyrka åtminstone kring 70 procent, alltså tillräckligt för att tillfredsställa domstolarnas strängare krav. I det perspektivet är det naturligtvis förödande för tilltron till Skatteverkets

¹⁶ Uttalandets avslutande "sannolikt" är förvirrande. Menar Skatteverket att det räcker med att bevisstyrkan sannolikt överstiger 50 procent? Om sannolikt betyder 75 procent så betyder uttalandet att det räcker med 75 procent av 50 procent, alltså 37,5 procent. Tanken svindlar. Vi ska utgå från att verket inte menar vad det säger, men risken finns att det inte bara handlar om en ogenomtänkt formulering. Erica Sverne, som undervisar på Skatteverket i bland annat beviskrav i momsärenden, säger dock i en telefonintervju att "ligger det under 50 procent så tar vi inte upp det".

¹⁷ Den före detta medarbetaren vid Skatteverket Mikael Wokander har en teori om hur ett tankefel hos Skatteverket kunnat leda till uttalanden som det just citerade. Citatet inleds med en referens till ordinarie omprövning. Ordinarie omprövning innebär att Skatteverket under taxeringsåret och efterföljande kalenderår på ganska svaga grunder åter kan öppna ett redan beslutat ärende. Om Skatteverket exempelvis får ny information om en skattskyldig kan ett årgammalt taxeringsbeslut upphävas och skatteprocessen dras igång igen. Det är i och för sig inget konstigt med detta. Men det konstiga är att Skatteverket hävdar att det taxeringsbeslut som så småningom fattas kan tas på samma lösa grunder som beslutet att omstarta taxeringen. Wokanders tes är alltså att Skatteverket inte kan skilja på två helt olika typer av beslut. Wokander har kanske rätt. Det finns inget argument som är för dåligt om det tillåter en människa eller en myndighet att göra det de vill göra av helt andra och försiktigtvis outtalade skäl.

omdöme att länsrätten gav Melki rätt i allt: "Vad Skatteverket anför föranleder ingen annan bedömning."

Fallet stämmer till eftertanke. Skatteverket säger sig ha fullödlig bevisning. Det finns ingen anledning att misstänka att verket inte skulle mena detta. Verket lever i fullständig och solid tilltro till sin egen uppfattning. Verket har inga tvivel. Och likafullt bestämmer sig domstolen för att inte fästa något som helst avseende vid vad Skatteverket har att komma med.

Detta ger ett perspektiv på de juridiska beviskraven vare sig de uttrycks i ord eller siffror. När människor och organisationer blir besatta av en vilja spelar fina distinktioner ingen roll. Skatteverket är part i målet och därmed jävigt. Jäviga bedömare kan vara otillförlitliga hur många procents säkerhet man än kräver av dem. Om Skatteverket får för sig att en företagare är skyldig tolkas varje dokument, varje penningöverföring, varje bokföringstransaktion som bevis på detta. Känsloerna, eller kanske verkets skattjägarkultur, tar lätt överhanden när det saknas inre spärrar och tillräckligt starka, balanserande motkrafter.

Domstolarna beslår Skatteverket med fel

Om nu förvaltningsdomstolarna varit tillmötesgående mot Skatteverket och sänkt domstolarnas beviskrav till omkring 75 procent och Skatteverket sedan på egen hand och på eget bevåg sänker beviskraven ännu mer i sina egna taxeringsbeslut så skulle man vänta sig att en hel del överklagade mål skulle dömas till den skattskyldiges förmån, nämligen i de fall där domstolarna bedömer att Skatteverket fattar beslut på alltför lösa grunder.

Det finns anekdotiska belägg för att så är fallet. Här följer två mål som Företagarombudsmannen haft anledning att uppmärksamma. I båda fallen handlar det om ”osanna fakturor”. Detta begrepp är myntat av Skatteverket och avser en situation där två företagare anklagas för att konspirera om att lura Skatteverket enligt en speciell metod. Metoden är att den ena företagaren låtsas utföra ett uppdrag åt den andra och skickar därefter en faktura som alltså är ”osann” eftersom det inte gjorts något jobb. När fakturan betalas tar mottagaren ut pengarna utan att betala skatt och ger (en del av) pengarna till den företagare som betalat fakturorna.¹⁸ Fakturabetalaren använder en del av pengarna till

¹⁸ Att ta ut pengarna utan att betala skatt är naturligtvis ett klumpigt skattebrott som är dömt att misslyckas. De som ägnar sig åt sådant är för det mesta mälvakter och andra som är vana att bli dömda för olika slags ekonomisk

att avlöna svart arbetskraft som gör det jobb uppdraget ursprungligen handlade om och stoppar resten i sin egen ficka. Eller också struntar han i jobbet och stoppar hela pengan i fickan. I fall som anses omfatta osanna fakturor verkar Skatteverket se rött och betrakta det faktum att underleverantören fuskat med skatten som bevis för att även fakturabetalaren ska anses skyldig till skattebrott.

Skatteverket lät år 2007 genomföra revision hos Byggnadsfirma Roland Hansson AB och fick uppfattningen att de fakturor som byggnadsfirman mottagit från och betalat till två underentreprenörer var osanna. Skatteverket beslutade därför att byggnadsfirman skulle vägras avdrag för ingående mervärdesskatt, betala arbetsgivaravgifter, göra skatteavdrag samt påföras skattetillägg. Ägaren Roland Hansson skulle dels beskattas för uttag av lön, vilket innebar att hans inkomst av tjänst höjdes med 354 350 kronor, dels betala skattetillägg uppgående till fyrtio procent av skatten på den upptaxerade inkomsten. Roland Hansson överklagade beslutet och förlorade i länsrätt¹⁹. Han överklagade till kammarrätt och vann målet. I sina domskäl skriver kammarrätten följande:

brottslighet och inte bryr sig så mycket om följderna utan tänker mer på den provision de kan få för sin medverkan. Skatteverkets problem är att dessa sällan har några tillgångar vilket gör att det inte är lönt att jaga dem. Det förefaller som om Skatteverket löser det problemet genom att i stället gå på dem som antas vara hjärnorna i upplägget, alltså de som mottagit fakturorna. De två fallen visar att sådana förmodade brottslingar i verkligheten kan vara helt oskyldiga.

¹⁹ Länsrättens i Stockholms län dom den 17 oktober 2008, mål nr 20380-07, 20384-07, 20389-07, 20394-07, 20405-07, 20407-07, 20408-07, 20409-07, 20410-07 och 20412-07 samt Kammarrättens i Stockholm dom den 26 januari 2010, mål nr 8593—8602-08.

Skatteverket har, utöver påståendet att det har förekommit osanna fakturor, inte anfört någon bevisning eller några omständigheter som ger skäl för att anta att Byggnadsfirman har avlönat personal svart. I utredningen finns inte heller några uppgifter som ger stöd för att anta att det har funnits någon koppling mellan fakturabolagen eller personer som gjort uttag av pengar i bolagen och Roland Hansson eller Byggnadsfirman. Skatteverket har vidare inte förebringat någon utredning som visar att de pengar som Byggnadsfirman fört över till [underleverantörernas] kon-ton och som tagits ut kontant till någon del har återbetalats till Roland Hansson eller Byggnadsfirman. Verket har inte heller åberopat någon bevisning för att sådana återbetalade pengar använts av Byggnadsfirman till att avlöna egen personal.

Miljöentreprenören Liselotte Löf AB råkade ut för ungefär samma sak.

Skatteverket gjorde revision hos Löf och kom fram till att fakturor som Löf mottagit från och betalat till fyra underentreprenörer var osanna. Skatteverket beslutade därför att vägra Löf avdrag för fakturor och ingående mervärdesskatt, att höja Löfs underlag för arbetsgivaravgifter samt att ålägga Löf ansvar för ej avdragen skatt. Skatteverket beslutade vidare att påföra Löf tre olika skattetillägg. I praktiken innebär detta att Löf, utöver redan erlagd skatt, skulle betala ytterligare 6 170 925 kronor till Skatteverket.

Löf överklagade och vann i länsrätten. Så här står det bland annat i domen:

Skatteverket har till stöd för sin inställning åberopat en rad omständigheter som är kännetecknande för bolag som utfärdar osanna fakturor. Skatteverket har emellertid inte anfört några omständigheter till stöd för antagandet att de fakturerade beloppen efter att de tagits ut kontant till någon del har återbetalats till bolaget eller för hur detta skulle ha gått till.

Länsrätten finner, mot bakgrund av vad bolaget anfört och vad vittnena uppgett, att Skatteverket inte gjort sannolikt, än mindre visat med den styrka som krävs för efterbeskattning att de till bolaget utställda fakturorna är osanna. Skatteverket beslut ska därför i sin helhet undanröjas.²⁰

Skatteverket överklagade domen till kammarrätt den 16 mars 2010. Vi vet ännu inte hur det går där.

Detta innebär att Skatteverket i åtminstone två fall i modern svensk historia har fått allvarlig kritik från domstolarna för att fatta beslut på otillräckliga eller obefintliga grunder, vilket är just vad man skulle förvänta sig med tanke på att Skatteverket bestämt sig för att använda betydligt lägre beviskrav för sina beslut än vad som krävs i skattemål i förvaltningsdomstol. Men två fall är ingenting. Det är tänkbart att dessa två fall är olycksfall i Skatteverkets arbete och inte alls utgör något säkert tecken på att Skatteverket med systematik åsidosätter regelverket.

För att undersöka saken har vi gjort en mer vetenskaplig undersökning. Denna undersökning visar att hypotesen om att Skatteverket ibland fattar grundlösa eller nästan grund-

²⁰ Länsrättens i Stockholms län dom den 8 februari 2010, mål nr 27615-07, 27624-07, 27625-07, 27628-07—27630-07, 27632-07 och 14330—14332-08.

lösa taxeringsbeslut är korrekt. Flera gånger om dagen varje arbetsdag året runt underkänner förvaltningsdomstolarna Skatteverkets taxeringsbeslut för att Skatteverket i hela mål eller delar av mål handlat på otillräcklig, felaktig eller helt obefintlig grund.

Den del av undersökningen som gäller mål i första instans, som då hette länsrätten, omfattar skattemål som avgjordes under år 2008 och gäller företagare. Syftet var att ta reda på i hur många sådana mål Skattemyndigheten fick smäll på fingrarna av domstolarna för otillräckligt underbyggda taxeringsbeslut. Så här gjorde vi:

- Totalt sett avgjordes närmare 20 000 skattemål i första instans år 2008, men bara en del gällde företag.²¹ Företagsmål hamnar i första hand i målkategorierna "Mervärdesskatt" och "Löneavgifter", där samtliga mål gäller företag, samt i målkategorin "Inkomst- och förmögenhetstaxering", där en del av målen gäller företag.
- Vi gjorde en uppskattning av den andel mål där Skatteverket fick smäll på fingrarna av domstolarna. Utgångspunkten var Skatteverkets Domstolsrapporter där det redovisas hur många mål som i första instans medförde ändring av Skatteverkets beslut. Eftersom det i skattemål nästan uteslutande är den skattskyldige som över-

²¹ Det förekommer lite olika siffror om antalet fall i domstolarna. Det beror delvis på att det skiljer sig åt mellan åren och delvis på att man ibland avser antalet inkomna fall och ibland antalet avgjorda fall. Alla exakta sifferangivelser och procentsatser bör inte minst därför tas med stora nypor salt. Ibland talar vi om 17 000 fall, ibland 20 000. Det beror på att det kan skilja sig dels mellan åren, dels mellan antalet inkomna och avgjorda fall.

klagar i första instans betyder ändring att Skatteverket helt eller delvis fick fel.

Men en ändring behöver ju inte vara en smäll på fingrarna. Allt beror på hur domstolen ser på ärendet och formulerar sig. Vi letade efter fall där länsrätten bedömde att Skatteverket inte uppfyllde beviskraven. Vi hade inte möjlighet att gå igenom samtliga domar så vi gjorde ett stickprov enligt följande:

- Vi tog fram mallistor avseende avgjorda och ändrade mål hos länsrätterna i Stockholm, Malmö och Luleå inom målkategorierna "Mervärdesskatt" och "Löneavgifter" för år 2008. Det var totalt 530 mål. Vi valde ut vart tionde mål, beställde fram de framslumpade 53 ändrade domarna och läste. Det visade sig att smäll på fingrarna förekom i 19 av fallen. (För att begränsa arbetets omfattning tog vi inte med den tredje målkategorin "Inkomst- och förmögenhetstaxering" i denna undersökning utan valde att i stället anta att förhållandena där var likadana som i de två första målkategorierna; se nedan.) Vi letade efter formuleringar i domarna som tydligt visade att domstolarna ansett att Skatteverket i sina beslut helt eller delvis underlåtit att försöka leva upp till de etablerade beviskraven. Det handlar således inte om att domstolen gjort en annan bedömning än Skatteverket; det handlar om att domstolen underkänt Skatteverkets arbetsmetoder.
- Åtskilliga fall överklagades av Skatteverket till nästa instans – kammarrätten – och det kunde ju hända att överrätten dömde annorlunda. Vi följde därför varje överklagat ärende uppåt i domstolshierarkin tills det

fanns en dom som stod sig. Det visade sig då återstå 16 smäll på fingrarna-fall. Citat från domarna återges nedan.

- 16 av 53 undersökta fall ger 30 procent. I 30 procent av de fall där första instans ändrade i domarna i skattemål med företagare fick Skatteverket alltså kritik av domstolarna.
- Vi antog att motsvarande gäller målkategorin "Inkomst- och förmögenhetstaxering", som vi inte undersökt. Men i denna målkategori fanns inte bara företag, utan även fysiska personer, och det gällde att ta hänsyn till detta. Problemet är att mallistorna från förvaltningsrätterna inte kan användas eftersom enskilda firmor där uppträder som fysiska personer. Vi använde i stället mallistorna från kammarrätten i Stockholm, där det visade sig att 52 procent av ärendena inom denna målkategori gällde företag.
- I målkategorin "Mervärdesskatt" ändrades 493 av 2 013 ärenden i hela landet under 2008. I målkategorin "Löneavgifter" ändrades 425 av 1 378 ärenden. I målkategori "Inkomst- och förmögenhetstaxering" ändrades 2 189 fall varav alltså uppskattningsvis 52 procent gällde företag, 1 138 stycken således.
- Totalt i de tre målkategorierna ändrades alltså 2 056 fall varav 30 procent eller 617 stycken – att döma av våra bedömningar av framslumpade domar – innehöll kritik mot Skatteverket. Det betyder nästan tre fall per arbetsdag. Tre gånger om dagen påpekar alltså domstolarna att Skatteverket inte håller sig till regelverket utan i stället fattar beslut på för svaga grunder.

Här följer citat ur de 16 smäll på fingrarna-domarna:

1. Enligt länsrättens mening har inte framkommit tillräckliga skäl för att bortse från bolagets påståenden härvidlag. Därmed framstår felaktigheten som ursäktlig varför bolaget skall befrias från skattetilläggen.²²
2. Däremot fann länsrätten att [företagaren] inte ska beskattas för inköpskostnaden för en soffa om 9 100 kr. Skäl för annan bedömning i dessa mål finns inte.²³
3. Länsrätten anser emellertid att Skatteverket, som har bevisbördan vid efterbeskattning, inte har visat att [företagaren] har utnyttjat dessa bilar för privat körning. Det är därmed inte visat att han haft en skattepliktig förmån och det är inte heller bevisat att bolaget lämnat oriktiga uppgifter i detta avseende.²⁴
4. Mot bakgrund härav samt vad som i övrigt framkommit i målen anser länsrätten det inte styrkt att [företaget] insett eller borde ha insett att transaktionernas syfte varit ett skattebedrägeri.²⁵
5. Beträffande påfört skattetillägg finner länsrätten att det saknas grund för att påföra skattetillägg i ett fall som det förevarande.²⁶
6. Länsrätten anser inte att de omständigheter som Skatteverket har anfört är tillräckliga för att det skall framstå som sannolikt att drivmedelsförmån har åtnjutits.²⁷

²² Länsrätten i Skåne län, mål nr 6649-08

²³ Dito, mål nr 2922-08; denne företagare liksom några av de följande fälldes dock på andra punkter.

²⁴ Dito, mål nr 5663-08

²⁵ Dito, mål nr 549-08

²⁶ Dito, mål nr 10364-08; företagaren blev fälld i skattefrågan, men dömdes inte till skattetillägg eftersom det är högre beviskrav för skattetillägg.

²⁷ Dito, mål nr 11487-07

7. Vid sådant förhållande anser rätten att Skatteverket inte med tillräcklig styrka förmått visa att [företagaren] lämnat oriktig uppgift när han inte deklarerade samtliga intäkter i fråga. Det saknas således grund för att besluta om eftertaxering och efterbeskattning.²⁸
8. Skatteverket har inte företagit någon kontroll... Länsrätten finner mot bakgrund av det ovanstående att bolaget har gjort sannolikt att den aktuella bilen inte använts privat i mer än ringa omfattning.²⁹
9. Det ankommer då på Skatteverket att visa, till att börja med, att de aktuella posterna har kostnadsförts i bolagets räkenskaper och därmed ingår i de kostnadsposter som angetts i bolagets deklARATIONER. Skatteverket har inte fullgjort sin bevisbörda...³⁰
10. Det har inte påståtts eller framkommit att dessa värden så markant skiljer sig från det verkliga marknadsvärdet att stiftelsen kan anses ha lämnat en oriktig uppgift. Grund för påförande av skattetillägg har därför inte förelegat.³¹
11. Angående avdraget för larm anser länsrätten att skattetillägg inte kan påföras. Utgiften kan i och för sig ses som en privat kostnad men då bevisningen i målet inte kan anses ha uppnått en nivå där dess karaktär av privat kostnad är styrkt och det dessutom till stor del är en bedömningsfråga om vad som är nödvändigt för verksamheten kan oriktig uppgift inte anses föreligga.³²

²⁸ Dito, mål nr 12303-07

²⁹ Länsrätten i Stockholms län, mål nr 12972-07

³⁰ Dito, mål nr 16461-07

³¹ Dito, mål nr 1189-09

³² Dito, mål nr 2561-08

12. Vid en samlad bedömning... finner länsrätten att Skatteverket inte kunnat göra sannolikt att de insättningar som gjorts på [företagarens] konton... skulle utgöra ersättning för utfört arbete åt bolaget... Med hänsyn härtill finner länsrätten att Skatteverket inte haft fog för sin åtgärd att påföra bolaget ingående mervärdesskatt, arbetsgivaravgifter, avdragen skatt samt skattetillägg...³³
13. Såvitt kan utläsas av de överklagade besluten har Skatteverket enbart att pröva om förutsättningar för anstånd föreläggat. Någon prövning av frågan om säkerhet skall ställas har således inte gjorts. Denna fråga bör inte prövas av länsrätten som första instans. Målet skall därför överlämnas till Skatteverket för prövning...³⁴
14. Länsrätten finner att Skatteverket inte har förmått visa att bolaget lämnat sådana oriktiga uppgifter angående inköp av telefon att det finns grund för efterbeskattning...³⁵
15. Såsom ovan angetts kan det inte med någon större grad av säkerhet avgöras huruvida den nu berörda städverksamheten skall anses bedriven inom ramen för den enskilda näringsverksamheten eller i aktiebolagets regi. Det saknas vid sådant förhållande grund för att påföra [företagaren] de nu aktuella skattetilläggen.³⁶
16. Skatteverket kan inte anses ha visat – med de krav på bevisningens styrka som gäller vid påförande av skattetillägg – inte bara att dispositionsrätt föreläggat, utan också att privatkörning förekommit i den omfattning

³³ Dito, mål nr 13315-07

³⁴ Dito, mål nr 3046-08; Skatteverket fick alltså bakläxa.

³⁵ Dito, mål nr 9533-08

³⁶ Dito, mål nr 17088-07

som krävs för att det skall vara fråga om en skattepliktig förmån.³⁷

Slutsatsen är att domstolarna regelbundet beslår Skatteverket med att inte ha gjort sin hemläxa.

Den undersökning som nu redovisats täcker emellertid bara en del av de domar som pekar på Skatteverkets brister, nämligen dem där en klagande företagare fått rätt i första instans. Det finns också en annan möjlighet: att företagen förlorar i första instans, överklagar och vinner i högre instans. Vi har undersökt också detta.

Även här har vi gjort en stickprovsundersökning. Från listorna över mål i kategorierna "Mervärdesskatt" och "Löneavgifter" från kammarrätterna – andra instans – i Stockholm, Göteborg och Sundsvall åren 2008 och 2009 begärde vi ut vart tionde mål från domstolarna. Det blev 249 mål.

Av dessa 249 mål hade 70 stycken helt eller delvis ändrats av kammarrätterna. I 22 av dessa fall – 31 procent av de 70 ändrade – hade kammarrätterna uttalat mer eller mindre skarp kritik mot Skatteverkets underlag och i vissa fall av länsrätternas domar. Återigen handlar det alltså om att Skatteverket brustit i sin bevisning.

För att få en helhetsbild räknade vi på samma vis som ovan. Totalt ändrades 1 858 fall under 2008 och 2009 (och då har vi räknat som ovan med målkategori "Inkomst- och förmögenhetstaxering"). 31 procent av detta blir 576 fall på två år eller 288 fall per år att läggas till de 617 smäll på fingrarna-fallen från förvaltningsrätterna, totalt 905 fall om året.

³⁷ Dito, mål nr 14228-05

Så här kunde det låta i domarna:

1. Tillräckliga skäl för att anta [att Skatteverket haft rätt i sina bedömningar] har enligt kammarrättens mening inte framkommit.³⁸
2. Kammarrätten finner... inget stöd i utredningen för att [företagarens bekante] tidigare skulle ha varit anställd i företaget. Det saknas enligt kammarrättens mening förutsättningar för att... anse att [den bekante] är rätt mottagare av från bolaget utbetalda belopp. Arbetsgivaravgifter ska därför inte påföras.³⁹
3. Vid en sammantaget bedömning finner kammarrätten att [företagaren] på ett godtagbart sätt har förklarat hur hon trots det framräknade kontantunderskottet har klarat sina levnadsomkostnader under året. Det saknas då förutsättningar för att skönstaxera henne och att påföra skattetillägg.⁴⁰
4. I förevarande mål är inte annat klarlagt än att bolaget dels har förvissat sig om att [underleverantörerna] hade F-skattsedlar, dels att bolaget inte av något annat skäl hade anledning att ifrågasätta den debiterade mervärdesskatten på dessa förvärv. Situationen var därför sådan att den debiterade mervärdesskatten är avdragsgill.⁴¹
5. Skatteverket har å andra sidan inte gjort mycket sannolikt att motprestation [för ett bidrag till en välgörenhetsorganisation] saknas och att fråga alltså är om en gåva och inte om en marknadsföringsinsats. För-

³⁸ Kammarrätten i Göteborg, mål nr 6292-08

³⁹ Dito, mål nr 2244-08

⁴⁰ Dito, mål nr 2607-08

⁴¹ Dito, mål nr 1059-09

utsättningar för att påföra skattetillägg har därför inte förelegat.⁴²

6. Sammantaget bedömer kammarrätten det som uppenbart oskäligt att efterbeskatta [företagaren] för de arbetsgivaravgifter hon borde ha redovisat.⁴³
7. Skatteverket har inte visat att grund för att påföra skattetillägg föreligger.⁴⁴
8. Skatteverket [har] inte haft fog för att lägga resultatet av kontantberäkningen till grund för en skönmässig höjning av den aktuella näringsverksamheten.⁴⁵
9. Tjänsterna ryms inom den av bolaget bedrivna rörelsen och kan inte betraktas som rörelsefrämmande. Mot denna bakgrund föreligger enligt kammarrättens mening inte grund för uttagsbeskattning av den anledningen att bolaget har underlåtit att fakturera för sina tjänster.⁴⁶
10. Enligt kammarrättens mening är bristerna... av så allvarlig art att tingsrättens dom... ska undanröjas och målet... visas åter till länsrätten för förnyad prövning av Skatteverkets yrkande om att skattetillägg ska påföras.⁴⁷
11. Skatteverket har inte gjort någon revision av bolagets räkenskaper och har inte heller riktat någon egentlig invändning mot räkenskaperna... Beslutet om sköns-

⁴² Dito, mål nr 1355-08; domstolen har noga observerat att det högre beviskravet "mycket sannolikt" gäller för skattetillägg till skillnad från vanliga taxeringsärenden.

⁴³ Dito, mål nr 373-06

⁴⁴ Dito, mål nr 3779-06

⁴⁵ Dito, mål nr 2530-07

⁴⁶ Dito, mål nr 2929-05

⁴⁷ Dito, mål nr 334-06

taxering och skönsbeskattning grundar sig således utslutande på kommunens rapport [om försäljning av alkoholhaltiga drycker hos företaget]... Skatteverket har inte företagit någon kontroll av kassaapparaterna... Skatteverket har... inte angett något om hur bolaget... praktiskt förfarit för att undanhålla de kontanter som, enligt verket, erhållits vid försäljning av vissa drycker... Någon bevisning eller några omständigheter till stöd för påståendet har inte anförts... Eftersom Skatteverket inte har gjort sannolikt att det finns förutsättningar för skönstaxering eller skönsbeskattning av bolaget ska överklagandet bifallas.⁴⁸

12. Kammarrätten finner emellertid att Skatteverket inte, mot [företagets] invändning, har förmått visa att överföringarna avser försäljning av varor. En skönsmässig bestämning av bolagets omsättning kan inte enbart grundas på bolagsinterna kontoöverföringar.⁴⁹
13. Mot bakgrund av det ovan anförda kan kommunens rapport, i avsaknad av annan bevisning, inte anses utgöra tillräckligt underlag för att avvika från bolagets deklarationer och i sig godtagna räkenskaper... Skatteverket [har] inte gjort sannolikt att det finns förutsättningar för skönstaxering eller skönsbeskattning av bolaget.⁵⁰
14. Kammarrätten [kan] inte finna att Skatteverket visat att förutsättningar för efterbeskattning och eftertaxering föreligger.⁵¹

⁴⁸ Kammarrätten i Stockholm, mål nr 5262-09

⁴⁹ Dito, mål nr 3466-07

⁵⁰ Dito, mål nr 5264-09

⁵¹ Dito, mål nr 4155-08

15. ...frågan om säkerhet skall ställas [har] inte utretts på vederbörligt sätt av Skatteverket...⁵²
16. Med hänsyn till vad som framkommit i målen anser kammarrätten att bolaget gjort sannolikt att [den anställde] har arbetat i Estland från och med den 16 januari 2001. På grund härav och då Skatteverket inte har förmått visa att [den anställde] till någon del har utfört arbete i Sverige efter den 15 januari 2001 finns inte förutsättningar för att efterbeskatta bolaget.⁵³
17. Skatteverket kan... inte anses ha visat att det förekommit intäkter i bolaget som inte redovisats. Grund för att beskatta [företagaren] för sådana intäkter såsom för lön saknas således.⁵⁴
18. Enligt kammarrättens mening har Skatteverket inte visat att [företagaren] använt bilen privat i mer än ringa omfattning. Härav följer att det inte heller har visats att bolaget lämnat oriktig uppgift genom att inte redovisa arbetsgivaravgifter hänförliga till bilförmån.⁵⁵
19. Skatteverket [kan] inte anses ha visat att bolaget lämnat oriktig uppgift.⁵⁶
20. Kammarrätten finner med hänsyn till den grundläggande bevisbörda som enligt ovan åvilat Skatteverket och såsom Skatteverket utformat sin talan, att det saknas förutsättningar för att påföra bolaget arbetsgivaravgifter.⁵⁷

⁵² Dito, mål nr 4079-08

⁵³ Dito, mål nr 4535-07

⁵⁴ Dito, mål nr 7383-06

⁵⁵ Dito, mål nr 1563-07

⁵⁶ Dito, mål nr 6010-07

⁵⁷ Kammarrätten i Sundsvall, mål nr 3804-07

21. Vad som framkommit vid taxeringsrevisionen och vad Skatteverket i övrigt åberopat innebär inte att någon konkret oredovisad intäkt påvisats föreligga som kan föranleda eftertaxering... Den beräkning som åberopats av Skatteverket kan inte heller ensam eller i förening med vad Skatteverket i övrigt åberopar anses utvisa att det skulle föreligga oredovisade intäkter i bolaget som kommit [företagaren] till godo.⁵⁸
22. Till följd härav har Skatteverket inte visat att oriktig uppgift föreligger... Det finns därför inte grund för eftertaxering och påförande av skattetillägg...⁵⁹

Vi kom alltså fram till 905 fall om året där domstolarna kritiserar Skatteverket för svag eller obefintlig bevisföring. Det totala antalet mål som berör företagare i första och andra instans uppgår till omkring 14 000 stycken per år. Det betyder smäll på fingrarna i lite mer än sex procent av målen.

Är sex procent mycket eller litet? Om sex procent av en grupp morddömda och avrättade hade dömts på svaga eller obefintliga bevis hade det varit en skandal. Om en fartkamera är felkalibrerad och fångar sex procent för många fortkörare räcker det kanske till en upprörd tidningsrubrik. Var och en kan göra sin egen bedömning.

Men det är en sak som är viktig att komma ihåg när man gör den bedömningen. De sex av 100 tillrättavisningarna görs av myndigheter som är mycket obenägna att över huvud taget sätta sig upp mot Skatteverket. I nästa avsnitt ska vi visa att förvaltningsdomstolarna för det mesta följer

⁵⁸ Dito, mål nr 3370-07

⁵⁹ Dito, mål 3141-05

Skatteverkets argumentation utan att ställa besvärande frågor. Det ska mycket till innan domstolarna börjar protestera. I det perspektivet är de sex procenten anmärkningsvärda.

Förvaltningsdomstolarna spelar med

Hittills har vi beskrivit hur förvaltningsdomstolarna, trots vad som inledningsvis påstods om ett pactum turpe mellan Skatteverket och domstolarna, faktiskt markerat självständighet och distans gentemot Skatteverket genom att ibland i ganska ampra ordalag ge Skatteverket reprimander.

Samtidigt förefaller det vara en näst intill enhällig uppfattning bland skattejurister, advokater och andra som i sitt yrke får tillfälle att betrakta förvaltningsdomstolarnas verksamhet att domstolarna ofta är som vax i Skatteverkets händer. Det är svårt att bevisa detta eftersom det förutsätter att man kväljer dom och på något vis gör troligt att domstolarna dömer fel.

I denna framställning kommer vi att stödja oss på en vetenskaplig studie som genomförts av professor Christer Silfverberg och docent Roger Persson Österman. Studien visar att det åtminstone i en viss typ av fall – just ”osanna fakturor” – döms på svaga grunder.⁶⁰ Vi menar att om domstolarna kan döma ”fel” i sådana ärenden så kan de göra likadant i alla andra slags ärenden.

Det gemensamma för de mål som undersöks i studien är att Skatteverket hävdar att en företagare i egenskap av upp-

⁶⁰ F-skattesedelns rättsverkningar, Svenskt Näringsliv, 2010

dragsgivare har tagit emot och betalt ”osanna fakturor” och att detta utgjort skattebrott. 44 domar avseende 31 bolag har undersökts. Var och en av domarna avser en uppdragsgivare som överklagat ett av Skatteverket fattat beslut. Studien har gått ut på att kartlägga hur domstolarna genomfört bevisprövningen i dessa mål. ”En viktig slutsats”, sammanfattar författarna, ”är att domstolarna inte visar tillräcklig omsorg i själva domskrivningen. Många domar är svåra att följa. Det studerade materialet visar sammanfattningsvis att det förhållningssätt till bevisfrågorna som kommer till uttryck i flertalet av domarna inte är förenligt med ett grundläggande krav på rättssäkerhet.”

Det betyder att domstolarna dömer utan att vara tillräckligt säkra. Liksom Skatteverket har de en tendens att sänka beviskraven under de 70 – 75 procent de i princip bestämt sig för. Och så är det alltså, enligt forskarna, i flertalet av domarna. I det perspektivet framstår de fyra fall om dagen som vi redovisat ovan som försumbart. Bara i första instans avgör förvaltningsdomstolarna årligen uppemot 20 000 domar varav strax över 8 000 gäller företag. ”Flertalet av domarna” betyder således över 4 000 stycken eller 16 stycken per arbetsdag.

I studien konstateras sammanfattningsvis att det råder ojämnheter i domstolarnas bedömning, att domstolarna avger ofullständiga domskäl samt att en bevispresumtion uppstår när det gäller just ärenden av typ ”osanna fakturor”.

Dessa observationer ska nu kortfattat beskrivas, dels genom citat från studien, dels genom i bästa fall tydliggörande förklaringar.

En grundläggande rättsstatlig princip är att alla ska behandlas lika inför lagen. Detta ska återspeglas i rätts-

tillämpningen, lika fall ska behandlas och bedömas enhetligt.

En viktig observation i denna studie är att verkligheten synes vara en annan. Det är påfallande hur olika domstolarna behandlat samma rättsfråga... Det är således många gånger svårt att förstå utgången i målen... Förhållandet gäller främst länsrätterna.

Det betyder att en företagare som överklagar ett beslut från Skatteverket tar en stor risk. Har han tur får han rättssäker behandling, har han otur kommer domstolen att slarva (se nedan). Att vända sig till förvaltningsdomstolarna är således att kasta tärning. Särskilt ovisst är det i första instans (vilket är en vanlig uppfattning bland skattejurister, advokater och andra insatta bedömare).

I vissa domar som ingår i studien är det nästan omöjligt att förstå hur domstolen bedömt frågan. Naturligtvis omöjliggör detta för den rättssökande allmänheten att förstå utgången.

I en rättsstat ska rättsväsendet vara transparent och rimligt förutsägbart. Det är det tydligen inte i Sverige.

Sedan konstateras det i studien att domskälen är ofullständiga. Domskälen är den del i domen där domstolen förklarar hur den resonerat sig fram till sin slutgiltiga ståndpunkt. Man kan förstås tänka sig att en domstol gör skarpa och oförvitliga bedömningar men sedan inte lyckas formulera detta och att de angivna domskälen därför ger en felaktigt negativ bild av domstolens arbete. Men det är osannolikt. Man måste utgå från att domskälen avspeglar domstolens tänkande. Det dunkelt skrivna är det dunkelt tänkta.

En viktig observation är att ett stort antal domar anger svaga och ofullständiga domskäl.

Det betyder att domstolen fattat beslut på svaga och ofullständiga grunder. Sannolikt betyder det också att domstolarna ofta biträder Skatteverkets talan på bekostnad av den skattskyldige, vilket strider mot rättsstatens grundprincip om opartiska domstolar.⁶¹

En genomgående observation är att den skattskyldiges invändningar inte tydligt värderas och vägs mot Skatteverkets bevis... Hur invändningar från den skattskyldige värderats av domstolen anges normalt inte på ett tydligt sätt.

Det betyder att domstolen inte bryr sig så mycket om vad den skattskyldige säger och ej heller besvarar sig med att referera till hans invändningar i domen.⁶²

⁶¹ Det strider troligen också mot den europeiska konventionen till skydd för mänskliga rättigheter; se ovan.

⁶² En skrämmande men möjligtvis talande interiör från ett skattemål – visserligen i skattenämnden – redovisas i boken När Skatteverket anfaller av Elias Melki, Efron & Dotter, 2010, sid 65. Följande text återfinns i en minnesanteckning gjord av nämndeman Sune Dahlberg:

Skatteverkets handläggare ville påföra skatt för vissa transaktioner gällande pensionskapital.

Jag frågade: Varför?

Handläggaren: Jag tycker så!

Jag sade: Du kan inte bara ”tycka så”. Vad grundar du ditt tyckande på?

Handläggaren: Jag har ingen grund i skattelagstiftningen. Jag tycker bara att det är rätt att beskatta detta förfaringssätt.

Jag frågade: Vad lutar sig den skattskyldige mot?

Handläggaren: En dom i ett likadant fall som avgjorts i Kammarrätten i Jönköping.

Jag frågade: Hur löd domen?

Det kan även observeras att förekomsten av svaga och ofullständiga domskäl... med något undantag endast förekommer i domar vari Skatteverkets beslut fastställs.

Detta sensationella utlåtande kan inte betyda annat än att när domstolen slarvar så vinner Skatteverket nästan alltid. När domstolen inte förklarar vad den gjort vinner Skatteverket. När Skatteverket vinner kan domstolen inte förklara vad den gjort.

Uppenbarligen har det också stor betydelse att domstolarna synes ställa låga krav på Skatteverket med avseende på bevisningens styrka... På samma sätt framkommer tydligt att i de domar den skattskyldige får framgång har domstolen ställt högre och tydligare krav på Skatteverkets processföring... I de fall domstolen ställer högre krav på att händelseförloppet (bevistemat) ska styrkas och anger en tydligt utförd enskild bevisprövning undanröjs ofta Skatteverkets beslut.

Handläggaren: Den skattskyldige fick rätt.

Jag sade: Så du tycker att du kan bortse från en dom i kammarrätten?

Då kom ordföranden i skattenämnden in, lite irriterat, i diskussionen

Ordföranden: Om det här målet hade ägt rum i kammarrätten här i Stockholm så hade vi fått rätt. Det får vi oftast.

Jag sade: Du måste skämta? Du bortser alltså från en dom i Kammarrätten i Jönköping för att du är övertygad om att kammarrätten här skulle ge skatteverket rätt?

Ordföranden: Vi tycker att det är rätt att beskatta detta.

Jag frågade övriga nämndledamöter om deras synpunkter men fick ingen reaktion. Jag sa att jag inte kan medverka till detta beslut utan vill reservera mig.

Jag skrev under en reservation.

Det betyder att när domstolen ställer krav på Skatteverket och även i övrigt gör ett hederligt arbete är det mer sannolikt att den skattskyldige vinner.

Det kan inte vetenskapligt fastställas att det förhållandet att Skatteverket vinner i majoriteten av målen kan förklaras av att låga krav ställs på den framförda bevisningen. Den bild som framkommer i denna studie pekar dock helt klart i den riktningen.

Det betyder att man kan utgå ifrån att Skatteverkets framgångar i domstolarna beror på att domstolarna åsidosätter beviskraven.

Det kan här vara lägligt att påminna om skattedirektören Urban Strömbergs vid Skatteverket ovan redovisade uppfattning från en artikel i Dagens Industri: "Skatteverket driver bara de ärenden där vi anser att vi har tillräcklig bevisning för skattefusk. Vi har vunnit 90 procent av de ärenden som prövats i domstol... Skatteverket tycker att domarna håller hög kvalitet men vi är tacksamma när domstolarna utvecklar sina ställningstaganden så att vi kan dra lärdom i vårt fortsatta arbete. Skatteverket finner ingen anledning att ändra sin inriktning."

Slutligen konstateras i studien att en bevispresumtion uppstått när det gäller ärendetypen "osanna fakturor".

Studien visar att något som kan likställas med en bevispresumtion växt fram som det kan tyckas närmast spontant och utan närmare reflektion. Bevispresumtionen innebär att den företagare, som mottar fakturor från ett bolag med F-skatt som misskött sig och som visar tecken på att vara ett "fakturaskrivande bolag" antas i samråd med "fakturabolaget" ha mottagit en osann faktura. Of-

tast räcker det med att påvisa omständigheter som tyder på att uppdragstagaren är ett s. k. Fakturabolag samt några indicier på onormal affärsförbindelse för att det ska anses visat att uppdragsgivaren fått tillbaka det fakturerade beloppet...

Det betyder att en företagare som anlitar en försumlig underleverantör kan dömas att betala avsevärda belopp utan andra bevis än just att underleverantören i andra fall visat sig vara försumlig.

I tidigare kapitel har vi visat att Skatteverket i ett icke obetydligt antal fall visat sig fatta beslut på lösa grunder. Silfverbergs och Östermans studie visar på ett ännu större missförhållande, nämligen att även domstolarna häpnadsväckande ofta slarvar i sitt arbete och underlåter att ifrågasätta Skatteverkets beslut och bevisning. Slutsatsen är att en företagare som råkar ut för Skatteverket har svårt att värna sig. Att överklaga till förvaltningsdomstol kan vara att spela hasard.

Man skulle kunna tro att detta medlöperi är förklaringen bakom Skatteverkets ofta upprepade påståenden om att verket praktiskt taget aldrig får fel i domstol. "I Svenskt Kvalitetsindex mätning fick vi högst betyg av samtliga svenska undersökta myndigheter...", säger skattedirektören Urban Strömberg vid Skatteverket. "Ett sätt att möta kvaliteten är andelen beslut som ändras i länsrätt. I genomsnitt ändrade länsrätten endast två promille av våra skattebeslut vilket är på en oförändrat låg nivå."⁶³

Men när man närmare undersöker saken visar det sig att Skatteverket förlorar en stor del av de fall som faktiskt överklagas och går till domstol.

⁶³ Skatteverkets årsredovisning 2009, sid 8

Som ovan påpekats skrev Urban Strömberg i Dagens Industri att Skatteverket vinner 90 procent av domarna; här hävdas 99,8 procent. Vi frågade Skatteverket hur det hänger ihop och fick svar av skattedirektören Björne Sjökvist. Skatteverket hanterar årligen omkring 18 miljoner deklarationer varav omkring 510 000 stycken ändras till den skattskyldiges nackdel och därför kan överklagas. Länsrätterna får in cirka 17 000 överklaganden, vilket motsvarar tre procent av de överklagningsbara ärendena. Av dessa förlorar Skatteverket en fjärdedel, vilket blir åtta promille av de ändrade deklarationerna.

Åtta promille är inte mycket. Men att Skatteverket helt eller delvis får fel i 25 procent av de överklagade fallen är mycket. De tidigare resonemangen i denna skrift visar dessutom att Skatteverket skulle få fel i ytterligare ett stort antal fall om domstolarna inte slarvade med beviskraven.

Den stora frågan är varför bara tre procent av de beslut som går att överklaga faktiskt blir överklagade. Den viktigaste förklaringen är troligen att den överväldigande majoriteten av de 510 000 upptaxeringarna är korrekta. Till exempel är det vanligt att folk glömmer eller inte riktigt förstått att de ska deklarera reavinst på en fastighetsförsäljning. Andra gör andra småfel eller felskrivningar som Skatteverket rättar till utan större åthävor.

Om man däremot undersöker de upptaxeringar som har sin grund i revisioner, alltså situationer där Skatteverket gör nedslag hos företag och går igenom räkenskaperna, ser det annorlunda ut. Varje år genomförs sex till sju tusen revisioner. Sådana kan ge upphov till flera upptaxeringar, nämligen inte bara hos företaget själv, utan även hos ägare och ledning. Insatta bedömare har uppskattat att kanske 80 procent av de upptaxeringar som följt av revisioner blir över-

klagade. Med tre överklagade taxeringsbeslut per revision skulle detta förklara nästan alla de 17 000 överklagandena i första instans. Slutsatsen skulle då bli att praktiskt taget alla överklaganden är resultatet av en revision (även om alla taxeringsbeslut i en revision inte överklagas).

Det är en vanlig uppfattning bland skattejurister och skatteadvokater att företagare i många fall drar sig för att processa till exempel för att de fruktar att advokatkostnaderna, som de nästan aldrig får kompensation för även om de vinner målen, kommer att kosta mer än vad tvisten handlar om. Andra tänkbara skäl redovisas längre fram i denna skrift.

Mer om Skatteverkets nit

Vi har konstaterat att Skatteverket, inte sällan med benäget bistånd från förvaltningsdomstolarna, ofta inte respekterar de beviskrav som finns vilket med stor sannolikhet leder till att företagare blir oskyldigt dömda. I varje fall kränks företagarnas rättssäkerhet.

Skälet är troligen att Skatteverket för det första vill göra det enkelt för sig att dra in skatt till staten och för det andra strävar efter att sätta sig i respekt hos Sveriges företagare och avskräcka dem från äventyrligheter. Ju mer oresonligt och rättsosäkert Skatteverket kan tyckas för företagarna, desto mer obenägna blir de, kan man anta, att komma ens i närheten av något som de tror Skatteverket skulle kunna hacka ned på. Hårt tuktade medborgare är alltid lättare för överheter att hantera.

Slarvet med beviskraven är inte de enda exemplet på att Skatteverket handlar utan respekt för företagarnas rättssäkerhet. Det går troligen att hitta ärenden där Skatteverket låtit omsorgen om rättssäkerheten sätta gränser för sitt nit att driva in skattemedel, men det förefaller lättare att hitta exempel på motsatsen. Här följer några ärenden som Företagarombudsmannen haft anledning att uppmärksamma.

Ibland fattar Skatteverket taxeringsbeslut som verket inte har rätt att fatta. Det handlar här inte om bristande bevisning; det handlar om att beslutet saknar laglig grund. Det

är lite som om Skatteverket ville ta ut en skatt som inte finns.

Det danska bolaget Transmedica A/S hyrde ut svensk medicinsk personal till Norge och betalade skatt och arbetsgivaravgifter i Norge enligt norsk lag. Förfarandet följde huvudregeln i artikel 13.2 a i förordningen (EEG) nr 1408/71 enligt vilken arbetslandets lag är tillämplig. Bara om den skattskyldige ansöker hos Försäkringskassan om att få tillhöra svensk socialförsäkring och kassan utfärdar blankett E 101 ändras dessa förhållanden så att skatter i stället ska betalas i Sverige.⁶⁴

Skatteverket gjorde revision hos Transmedica och konstaterade att skatter och avgifter inte betalats åren 2001 och 2002 för svensk personal med arbete i Norge. År 2004 förmådde Skatteverket Försäkringskassan att utreda saken varpå kassan utfärdade blankett E 101 vilket betydde att skatten skulle betalas i Sverige. "Situationen i bolagets fall", skriver Länsrätten i Skåne län i sin dom, "där Försäkringskassan i efterhand beslutar att utfärda E 101-blanketter, är inte förutsedd eller reglerad i skattebetalningslagen..." I frånvaro av gällande regler beslöt Skatteverket år 2005 att avsaknad av lagar om skatteuttag inte var skäl nog att underlåta att beskatta bolaget. Transmedica ålades att betala 6,5 mkr i arbetsgivaravgift för åren 2001 och 2002 ovanpå de arbetsgivaravgifter som redan betalats i Norge.

Länsrätten fann att Transmedica gjort rätt och att Skatteverket inte hade laglig grund att komma så långt efteråt och kräva skatt.

⁶⁴ Mål nr 4011-06. Skatteverket har överklagat till Kammarrätten, men målet är ej avgjort.

Ibland finns motsägelser mellan gammal svensk lag och EU-bestämmelser. EU-bestämmelserna tar då över i kraft av högre rätt. Skatteverket föredrar att fatta beslut enligt svensk lag som inte längre är tillämplig.

Svensk lag tillåter försäljning av aktier till underpris om försäljningen sker till ett svenskt aktiebolag exempelvis i syfte att skjuta upp beskattning av ett övervärde på de överlättna aktierna. Däremot är det inte tillåtet att göra motsvarande försäljning till ett utländskt bolag. Syftet med detta är att en orealiserad värdestegring inte ska undgå beskattning i Sverige. EU hade en annan uppfattning. EG-domstolen fann att det stred mot etableringsfriheten i artiklarna 43 och 48 i EG-fördraget om ett medlemsland försöker hindra en aktieöverlätare att skjuta upp beskattning genom försäljning till ett utländskt bolag om motsvarande hade varit tillåtet vid försäljning till ett inhemskt bolag.

En svensk företagare gjorde en aktieförsäljning till underpris till ett utländskt bolag. Skatteverket ville tillämpa de gamla och genom EG-rätten föräldrade svenska reglerna medan såväl länsrätt som kammarrätt tillämpade EG-rätten i sina domar.⁶⁵

Ibland låtsas Skatteverket, när det orättmätigt vill öka statens intäkter på företagares bekostnad, vara bundet av regler som i verkligheten inte finns. De senaste årens OCR-ärenden är ett exempel.

⁶⁵ Kammarrätten i Göteborg, mål nr 2895-09

När en företagare via internet gör en insättning på sitt skattekonto hos Skatteverket måste han markera ett OCR-nummer för att betalning ska hamna på rätt konto. OCR-nummer är långa och komplicerade saker och det är lätt att skriva en siffra fel. Om man skriver fel kan betalningen hamna på annat företags skattekonto.

Om Skatteverket har en fordran på ett företag och det plötsligt kommer in pengar på företagets skattekonto tar Skatteverket omedelbart pengarna för täckande av fordran. Det oturliga kan därför inträffa att ett företag genom ett OCR-misstag betalar in pengar på ett skattekonto som tillhör ett bolag med skuld till Skatteverket. Skatteverket tar då pengarna och vägrar att betala tillbaka till inbetalaren när felet uppdagas. Detta har hänt i ett antal fall på senare år.

Luft & Vatten Ingenjörbyrå i Västerås AB betalade i maj och juni 2004 in 229 066 kronor till Skatteverket i preliminärskatt. Inbetalningarna hamnade på grund av ett skrivfel av OCR-numret på ett annat företags skattekonto. Detta företag var på obestånd och gick sedermera i konkurs. De felaktigt inbetalda pengarna gick till att täcka företagets underskott på skattekontot. Skatteverket vägrade att återföra felbetalningen till Luft & Vattens skattekonto med motiveringen att det saknas lagstöd för sådan omföring. Skatteverket krävde därefter Luft & Vatten på ytterligare 229 066 kronor i preliminärskatt. Under ett antal år fick Luft & Vatten anstånd med att betala in skatten dubbelt. År 2008 upphävde Skatteverket anståndet och krävde betalning. Luft & Vatten vände sig till generaldirektören för Skatteverket i en nådeansökan. Nådeansökan avslogs.

Företagarombudsmannen har därefter som ombud i ärendet överklagat ärendet förvaltningsrättsligt. I Länsrätten avslogs överklagan. Domskålen var i princip en kopia av Skatteverkets yttrande. Domaren var tidigare skattechef på Skatteverket. En nämndeman var skiljaktig. Luft & Vatten överklagade domen till kammarrätten som fastställde länsrättens dom.⁶⁶ Kammarrättens dom är överklagad till Regeringsrätten.

Ett annat fall berör en redovisningskonsult som år 2008 av misstag råkade betala in preliminärskatt till fel klients skattekonto. Även i det här fallet var den felaktiga mottagaren på obestånd. Redovisningskonsulten var tvungen att ersätta den betalande klienten med 135 376 kronor för sitt misstag. Skatteverket vägrade även i detta fall omföring med samma motivering. Redovisningskonsulten stämde staten på motsvarande belopp i tingsrätten. I januari 2010 fick redovisningskonsulten rätt och tillerkändes hela det yrkade beloppet. Skatteverket överklagade domen till Svea Hovrätt som liksom tingsrätten gav redovisningskonsulten rätt.⁶⁷

Skatteverkets argumentation går ut på att verket inte har rätt att återföra pengarna eftersom det inte finns någon lag som tvingar verket till detta. Men även en myndighet kan uppföra sig hederligt även om det saknas lag som påbjuder detta i varje specifik situation. Just i denna fråga anser sig Skatteverket inte ha rätt att utöva eget omdöme.

⁶⁶ Länsrätten i Västmanlands läns dom av den 1 februari 2010, mål nr 1377-09 samt Kammarrätten i Stockholms dom av den 16 juni 2010, mål nr 1611-10

⁶⁷ Med anledning av löfte till redovisningskonsulten om anonymitet redovisas ej målnummer.

Det finns ytterligare exempel på att Skatteverket väljer att framhärda i oskäligen beslut bara för att det inte finns lagar som tvingar verket att ändra sig:

Flexlink AB hade nekats momsavdrag av Skatteverket och överklagade. Länsrätten gav bolaget rätt, men Skatteverket överklagade till kammarrätt och vann. Regeringsrätten beslutade att inte meddela prövningstillstånd och domen vann laga kraft. Justitiekanslern tog sig an ärendet och konstaterade att domarna vilade på en felaktig tolkning av EG-rätten. När JK bad Skatteverket kommentera så verket:

- för det första att verket hade ändrat sin uppfattning och gav bolaget rätt i sakfrågan: "Det kan i ärendet nu anses klarlagt att Flexlink AB har rätt till det yrkade avdraget om frågan skulle bedömas enligt Skatteverkets nuvarande inställning"⁶⁸,
- för det andra att det inte finns någon lag som tvingar Skatteverket att ändra sig bara för att det har fel: "Gemenskapsrätten uppställer i sig inte något krav på att medlemsstaterna att införa bestämmelser om att lagakraftvunna beslut ska kunna ändras på grund av ändrad praxis från EG-domstolen",
- för det tredje att Skatteverkets och domstolarnas lagöverträdelse inte var så mycket att bråka om: "Denna överträdelse är emellertid inte tillräckligt allvarlig för att grunda skadeståndsansvar för staten".

JK hade en annan uppfattning om frågans allvar och beviljade Flexlink AB 641 035 kronor plus ränta för felak-

⁶⁸ JK diarienummer 2409-08-40

tigt inbetald moms. Med lite samarbetsvilja och allmän hederskänsla hade Skatteverket kunnat komma till samma slutsats som JK.

Ytterligare ett exempel på Skatteverkets nit och partiskhet är dess ovilja att vitsorda ersättning för ombudskostnader i förlorade mål. Bakgrunden är att Skatteverket, enligt egen utsago, aldrig ger sig när det väl fattat ett beslut: "Vi står för vad vi säger; har vi gett ett besked gäller det lika för alla fram till dess en högre instans säger något annat."⁶⁹ Det innebär att en företagares enda chans i ett taxeringsärende där Skatteverket bestämt sig är att överklaga till domstol. Men Skatteverket vill inte att för många ärenden ska överklagas. En metod är att öka den ekonomiska risken för företagare som överklagar, exempelvis genom att säkerställa att företagaren bara får tillbaka en liten del av sina kostnader även om han vinner målet. Enligt en stor, relativt nyligen avlämnad statlig offentlig utredning om skattesystemet⁷⁰ avkunnade Kammarrätten i Stockholm 332 domar i skattemål första halvåret 2008. I 137 av dessa yrkade företagare ersättning för rättegångskostnader. Skatteverket ansåg att ersättningsanspråken skulle avslås i 136 av dessa 137 fall.

Det är etablerad praxis i civilmål att domstolen frågar den förlorande parten, som ska betala vinnarens rättegångskostnader, vad vederbörande anser vara rimligt. Så sker alltså även i skattemål. Skillnaden gentemot andra civilmål är att förvaltningsdomstolen nästan regelmässigt följer Skatteverkets rekommendation (av de 137 ersättningsyrkandena ovan avlog Kammarrätten 104 stycken). Det betyder att domstolen frågar Skatteverket hur mycket verket har lust

⁶⁹ Verksamhetens inriktning 2006 - 2012, SKV 218, utgåva 2

⁷⁰ SOU 2009:58, Skatteförfarandet, del 2, sid 478

att betala till en vinnande motståndare och sedan dömer Skatteverket till att betala just det beloppet. Konsekvensen blir att även vinnande företagare kan förlora på processen eftersom de inte får ersättning för sina ombudskostnader (för att inte tala om alla andra kostnader och lidanden som processen kan ha medfört).

Enligt våra beräkningar vann företagare under 2008 omkring 3 000 mål mot Skatteverket och skulle därmed bli ersättningsberättigade enligt reglerna. Totalt utbetalades 12,1 miljoner kronor år 2008.⁷¹ Om alla dessa fått ersättning – och det inte funnits andra skattskyldiga som också fick ersättning – skulle det bli 4 000 kronor per fall. Det räcker inte till så många advokattimmar. Och då har vi alltså bara räknat mål som vunnits av företagare, inte mål som vunnits av andra skattskyldiga. Snålhet är ett väl valt uttryck. För övrigt är det tveksamt om Skatteverket ens bör tillfrågas i ärendet. Visserligen är detta praxis i civilmål, men även om skattemål formellt är civilmål så påminner de i verkligheten mer om brottmål eftersom det handlar om myndighetsutövning.

⁷¹ a a sid 478

Går det så går det

Sverige berömmar sig med att vara en rättsstat som sätter medborgarnas rättssäkerhet högt. Ändå har vi här kunnat konstatera att rättssäkerheten i skattemål lämnar en hel del att önska. Det förefaller som om andra hänsyn får vika för Skatteverkets ambition att dra in pengar till statskassan.

Man kan fråga sig hur detta är möjligt. Det enkla svaret är troligen "går det så går det". Skatteverket stöter inte på några besvärande hinder.

Det är svårt att med någon riktigt övertygelse kritisera Skatteverket för dess nit. Myndigheten vet vad den vill och den satsar hela sitt engagemang på att nå sitt mål, nämligen att säkra statens intäkter. Den utnyttjar de medel den har till sitt förfogande.

Man kan i och för sig argumentera att Skatteverket borde värna mer om rättssäkerheten och vara mer återhållsamt. Men moraliska påtryckningar är inte statsbyggnadskonstens främsta metod att förmå myndigheter att hålla sig på matan; det är kontroll och motmakt, "checks and balances". När exempelvis Montesquieu utvecklade sin maktodelningslära – att statsmakten bör vara uppdelad i tre självständiga enheter, en lagstiftande, en verkställande och en dömande gren – så var idén just att ingen av grenarna skulle ha total makt, utan de skulle hålla varandra i schack till medborgarnas beskydd. Tanken att ingen myndighet ska ges fria tyglar

genomsyrar alla statsbyggen som värnar om medborgarnas rättigheter.

På den punkten har Sverige ett problem när det gäller skattefrågorna. Varken inom eller utom Skatteverket finns någon målmedveten modererande kraft som kan lägga band på verkets ensidiga och målmedvetna handlingskraft.

För det första, och detta är en huvudtes i denna skrift, fungerar inte domstolarna i skatteärenden som den balanserande motmakt som domstolar är tänkta att vara. Visserligen förekommer det, som vi konstaterat, att domstolarna ibland i kraftfulla ordalag tillrättavisar Skatteverket, men effekten förefaller snarare stärka än förändra status quo eftersom domstolarnas tjuvnyp ger sken av att rättssäkerhet råder varigenom domstolarnas stora följsamhet gentemot Skatteverket kommer i skymundan.

För det andra underlåter den fjärde statsmakten – media – att fylla sin granskande funktion när det gäller företagare som kommit i kläm i myndighetskvaren. Så här står det i en kommande bok av Trond Sefastsson: "...99.9 procent av allt som skrivs om Skatteverket i pressen utgår från att myndigheten har rätt. Vid genomgång av flera tusen rubriker hittade jag en enda som handlade om en person som fått rätt mot Skatteverket. Förutom att Skatteverket via statistik ger en övertygande bild av allmänhetens höga förtroende och att man genom sin kontrollverksamhet hämtar in så och så mycket extra skatter, formas den offentliga bilden av myndigheten av en totalt okritisk mediekår."⁷²

För det tredje är det svårt för en företagare, om än aldrig så oskyldig, att ta upp kampen med Skatteverket. Visserligen överklagas Skatteverkets beslut till förvaltningsrätterna

⁷² Företagarförbundet, Om Skatteverket kommer, hösten 2010

uppemot 20 000 gånger om året, men det är sannolikt att många hellre betalar än tar en kamp. Det kan finnas åtskilliga skäl till det, till exempel:

- att Skatteverket helt eller delvis har rätt och företagaren bedömer sig ha dåliga förutsättningar att vinna,
- att företagaren trots allt tycker sig ha kommit billigt undan även om Skatteverkets beslut kanske är fel i något avseende,
- att företagaren är rädd för repressalier som han med rätt eller orätt tror att ett retat Skatteverk skulle kunna rikta mot honom,
- att företagaren misstänker att rättsosäkerhet råder och att processande kan vara som att slå tärning,
- att det inte är värt besväret att processa även om företagaren har goda chanser att vinna eftersom kostnaderna och de övriga besvär som en process medför är större än de skattepengar företagaren skulle slippa ifrån vid en vinst; något offentlig ombud får han inte och domstolarna är notoriskt snåla med kostnadsersättningar till företagare som vinner sina mål,
- att en process kan skapa negativ uppmärksamhet åt företaget även om företagaren till slut vinner; att kämpa i flera år för att kanske vinna i andra instans tar enorm kraft och under tiden tvingas företagaren utstå att affärsbekanta och andra ovänner mumlar ”ingen rök utan eld” bakom ryggen på honom; Skatteverket hjälper ofta till med smutskastningen genom att redan före

domstolsförhandlingarna presentera sin egen syn på saken för media.⁷³

⁷³ Före ovan redovisade mål mot Liselotte Löof AB, där företaget blev helt friat, gick Skatteverket ut i pressen. Dagens Industri skrev följande den 15 november 2007: "Enligt Skatteverket har sopheringsföretaget Liselotte Löof AB använt falska fakturor för miljonbelopp och betalat svarta löner. En polisanmälan kommer att göras och bolaget krävs på över 6 miljoner kronor. Genom ett raffinerat upplägg med så kallade fakturabolag och målvakter har kontanter hamnat utanför Liselotte Löof AB:s bokföring. De pengarna har sedan kunnat användas till svarta löner, menar Skatteverket... Efter vad Skatteverket kallar för en 'organiserad handel med osanna fakturor' krävs Liselotte Löof på 6 170 925 kronor."

Vad kan man göra åt det här?

Vi har massor med synpunkter på skatterna, men vi ska inte redovisa alla dessa uppfattningar här. Vi ska hålla oss till ämnet och koncentrera oss på åtgärder som kan förbättra rättssäkerheten för företagare som råkar i delo med Skatteverket.

Slutsatsen av vad vi tidigare anfört i den här skriften är att Sverige har en övernitisk skattemyndighet med tendenser att vara partisk till egen fördel och att fatta beslut och ibland driva skatteärenden på obefintlig, feltolkad eller påhittad grund. Skälet till att Skatteverket lyckas med detta verkar vara att ingen sätter stopp. Myndigheter och andra levande företeelser flyttar fram sina positioner så länge de inte stöter på motstånd. Den som borde ha satt stopp är i första hand förvaltningsdomstolarna.

Förvaltningsdomstolarna

”Åtgärder för att säkerställa kvaliteten i rättstillämpningen bör... i första hand inriktas mot domstolsprocessen”, står det i Christer Silfverbergs och Roger Persson Östermans ovan citerade skrift. Men riktigt hur det ska gå till framgår inte. Författarna nämner möjligheten att lagstifta för att ”utveckla metoder för en strukturerad bevisprövning”. En annan möjlighet är att förvaltningsdomstolarna, liksom det föreslagits för de allmänna domstolarna, tvingas att i större ut-

sträckning fästa avseende vad den skattskyldige själv har att anföra: "... den största rättighetsgarantin när den tilltalade har förnekat en gärning är att den tilltalades inställning i skuldfrågan redovisas uttryckligen i domskälen och invändningar redovisas var för sig".

Grundproblemet är att det råder olika beviskrav i olika slags domstolar. Detta är enligt vår mening olyckligt. Det borde vara samma höga beviskrav i förvaltningsdomstolarna som i de allmänna stolarna. Detta är för övrigt en vanlig uppfattning bland insatta bedömare. "Sammanfattningsvis finns det således inget skäl till varför samma principer för bevisprövning, som gäller i allmän domstol, inte skulle gälla i förvaltningsmål", säger Diesen och Lagerqvist.⁷⁴ Men att det borde vara så säger inget om hur det ska åstadkommas.

En lösning som tilltalar många vore att Riksdagen helt enkelt lagstiftar om vilken bevisnivå som ska gälla i skattemål. Ett problem är att lagstiftaren aldrig tidigare haft konkreta synpunkter på detta utan överlätit till domstolarna att själva utveckla praxis. Ett annat problem är att man inte riktigt vet vad exempelvis "mycket sannolikt" betyder och att det är tveksamt att lagstifta om något man inte riktigt kan definiera.

Det bästa vore förstås om förvaltningsdomstolarna skärpte sin praxis på eget initiativ, kanske efter påtryckningar exempelvis från justitiedepartementet. Vi tror att påtryckningar från olika håll kan göra nytta.⁷⁵

⁷⁴ Christian Diesen och Annika Lagerqvist, *Bevisprövning i förvaltningsmål*, Norstedts Juridik, 2003, sid 23

⁷⁵ Ett djärvt förslag som förekommit i debatten och ganska unisont avvisats är att lägga ned förvaltningsdomstolarna. Systemet inrättades av Karl XI år 1695 när han var i färd med att konsolidera det karolinska enväldet och ville skärpa statens kontroll över skatteuppbörden. Någon motsvarighet till dessa finns veterligen inte i något annat land än Finland, som vid det laget ingick i Sverige.

Övriga kontrollmyndigheter

Det finns två myndigheter, Justitiekanslern (JK) och Justitieombudsmannen (JO) under regeringen respektive Riksdagen, med uppgift att kontrollera att myndigheter följer lagar och uppfyller sina skyldigheter.

Skatteverket står alltså under dessa myndigheters tillsyn. Båda myndigheterna ingriper då och då mot Skatteverket: JK har under de senaste tio åren beviljat skadestånd i ett par ärenden om året för felaktig myndighetsutövning av Skatteverket (dock har det inte alltid gällt taxering); JO har på senare år riktat kritik mot Skatteverket några gånger om året.

Vi tror att en skärpt bevakning av Skatteverket från JKs och JOs sida skulle bidra till att främja rättssäkerheten i verkets bedömningar och verksamhet.

Skatteverket

Vi har tidigare sagt att man kanske kan förstå att Skatteverket i frånvaro av protester från de politiska huvudmännen och i kraft av domstolarnas stöttande attityd satsar helhjärtat på att driva in pengar till staten utan att låta sig störas av starka hänsyn till företagarnas rättssäkerhet. Det är lättare för en organisation att följa ett mål än att följa två mål, särskilt om de två är delvis motsatta.

Men det är svårare att förstå att de politiska huvudmännen ser genom fingrarna med Skatteverkets beteende. Visserligen sorterar Skatteverket under Finansdepartementet som i egenskap av statens kassör tänker mycket på pengarna, men finansministern bör som politiker kunna anlägga ett vidare synsätt. Dessutom ingår finansministern i en regering som inte bara bör se till statens kassa. Därtill finns en hel riksdag med folkvalda politiker och ett särskilt skat-

teutskott som rimligtvis sätter medborgarnas rättssäkerhet högre än den sista skattekronan. Sverige är kort sagt välförsett med mäktiga instanser som för länge sedan borde ha ingripit med kraft mot Skatteverket i stället för att låta det styra sig självt.

Huvudmännen bör tillsätta en generaldirektör som förstår rättssäkerhetens fundamentala betydelse och som har förmågan att hålla två delvis motsägelsefulla mål i huvudet på en gång utan att drabbas av handlingsförlamning.⁷⁶

Skatteverket har ett insynsråd i stället för styrelse. Där finns en datakonsult från Borås, som vid närmare undersökning visar sig vara en riksdagskandidat för folkpartiet som på sin hemsida deklarerar att mänskliga rättigheter för henne är centralt. I övrigt består insynsrådet av två riksdagsledamöter, två professorer samt representanter för offentlig sektor och betydelsefulla organisationer. Vi menar att Skatteverkets ledande organ borde innehålla fler representanter för den grupp som mer än någon annan är föremål för Skatteverkets särskilda uppmärksamhet, nämligen företagen.

Ett ofta påpekat problem även i Skatteverkets inre liv är bristen på balanserande motkrafter. En skattskyldig kan råka ut för att samma tjänsteman som fattat det ursprungliga taxeringsbeslutet blir den som avgör fråga om omprövning. När en skattskyldig är missnöjd med Skatteverkets beslut kan frågan lyftas till skattenämnden, men ordförande och föredragande i nämnden är anställda av Skatteverket och kan svårligen förväntas ge sin arbetsgivare fel. Den processförare som driver Skatteverkets ärenden i förvaltningsdom-

⁷⁶ En bra kontrollfråga till en gd-kandidat kan vara om hon tycker att OCR-betalningar till fel skattekonto omedelbart ska återbetalas. Svaret "nej" diskvalificerar omedelbart kandidaten.

stol är anställd av Skatteverket. Det finns alltså ingen funktionsuppdelning som motsvarar den som gäller för polis och åklagare i brottmål. Skatteverket är både polis och åklagare i förvaltningsdomstolarna.

Vi tycker för det första att skattenämnderna kan läggas ned. Det tycker även SOU 2009:58 Skatteförörendet. Utredningen föreslår att omprövningsärenden i stället ska avgöras av en "särskilt kvalificerad beslutsfattare som tidigare inte prövat ärendet".⁷⁷

Utredningens argumentation är värd att ta till sig:

Beslut om skattetillägg och omprövningsärenden där den som beslutet gäller och Skatteverket inte är ense (tvistiga ärenden) förtjänar att lyftas fram. Det är enligt utredningens mening rimligt att bygga in ett kvalitetsstärkande moment när den enskilde är missnöjd med ett beslut och begär omprövning eller överklagar. Det bör ske genom att omprövningsbeslutet fattas av en mer erfaren och kvalificerad tjänsteman efter föredragning. Förutom att högre kompetens tillförs har en sådan ordning den fördelen att en annan tjänsteman än den som fattat det första beslutet (grundbeslutet) kopplas in. En ofta framförd kritik mot Skatteverket är att den enskilde möts av samma person genom hela processen och därför inte anser sig få en objektiv omprövning. I undantagsfall kan det t.o.m. förekomma att den tjänsteman som har fattat det ursprungliga beslutet också är ordförande i skattenämnd och själv föredrar ärendet för nämnden. För legitimitetens skull är det därför av betydelse att det inte är samma tjänsteman som fattat grundbeslutet som beslutar i

⁷⁷ Del 1, sid 19

omprövningsärendet... Enligt vårt förslag ska skattemynderna avskaffas.⁷⁸

Det kan finnas anledning att skärpa utredningens förslag så att den "särskilt erfarna och kvalificerade tjänstemannen" blir anställd någon annanstans än hos Skatteverket. Därmed skulle Sverige åter närma sig det system med taxering-sintendenter, som gällde fram till 1991.

Före detta tjänstemannen vid Skatteverket Mikael Wokander skriver i en bok att ett viktigt underlag för fastställandet av skatterevisorernas löner är om de lyckas upptaxera skattskyldiga: "För att höja effektiviteten valde skatteförvaltningen ett system som försökte efterlikna revisionsföretagen. Lönesättningen kom att baseras på det antal höjningar skatterevisorerna föreslog efter revision. På så sätt blev skattehöjningar ett sätt för revisorerna att förbättra sin egen ekonomi."⁷⁹ Det ska alltså inte krävas att upptaxeringarna ska fastställas i domstol för att lönen ska påverkas; det räcker med själva upptaxeringen.

Skatteverket förnekar med emfas att det skulle ligga till på det sättet. "I de utsnitt av boken som publicerats tecknas en bild av Skatteverket som en politiserad organisation där våra medarbetare för prestationslön efter antalet taxeringshöjningar", skriver Vilhelm Andersson vid Skatteverket. "Det är helt fel."

Vi kan inte bedöma hur det exakt ligger till på den här punkten. Men om det finns så mycket som en kronas prestationsersättning eller annan belöning för upptaxeringar är Skatteverket fel ute.

⁷⁸ Del 2, sid 666, 667

⁷⁹ Mikael Wokander, Skattmasens Manifest, Efron & Dotter, 2004, sid 30

Den fjärde statsmakten – media

Media har ofta visat brist på förståelse för företagare och deras problem vilket delvis kan bero på att många journalister länge haft ett vänsterperspektiv på tillvaron.⁸⁰ Detta har ändrats på senare år, men någon stor omvändelse är det ännu inte fråga om. Journalisternas ökande sympatier för företagare, framför allt mindre företagare, har än så länge knappast lett till att myndigheters uppfattningar ifrågasätts.

Med tanke på medias betydelse för opinionsbildningen skulle vi gärna se att forskare vid universiteten, främst statsvetare och ekonomer, börjar granska media och deras perspektiv. Ännu bättre är förstås om media själva börjar fundera över saken.

Skattetillägg

Skattetillägget infördes av Riksdagen år 1971 i syfte att göra sanktionssystemet mot skattebetalarna mer effektivt. Skatteverket fick rätt att påföra skattetillägg vid mindre allvarliga fel. Minimigränsen går numera vid 2 000 kr i undanhållen inkomst. Det normala skattetillägget är 40 procent av den undanhållna skatten.

Här ligger ett principiellt problem från rättssäkerhetsynpunkt. I en rättstat måste medborgaren ha rätt att försvara sig mot en offentlig straffåtgärd. Det innebär att straff endast ska kunna utdömas av domstol efter en rättegång där den åtalade kan försvara sig, eventuellt via ombud, och åklagarens bevis ska prövas. Så är det inte med skattetilläggen. Därmed strider detta administrativa straff mot

⁸⁰ Maktutredningen under Olof Pettersson fann i en enkätundersökning 1989 att 63 procent av studenterna vid journalisthögskolan i Göteborg röstade på Vänsterpartiet kommunisterna.

rättsstatens principer. Skattetillägg bör inte få utdömas av Skatteverket utan endast, efter rättegång, av domstol.

Visserligen kan sanktionssystemet bli effektivare om straff kan utdömas utan rättegång. Men här har staten infört effektivitet på bekostnad av rättssäkerheten. Vi behöver bara tänka på följderna om denna princip införs på andra områden av straffsystemet.

SOU 2009:58 Skatteförfarandet för ett långt och nyanserat resonemang kring skattetillägget och går visserligen inte så långt som att föreslå att det inte ska få utdömas av Skatteverket, men anser likväl att en rad för den skattskyldige förmildrande ändringar bör genomföras, till exempel att skattetillägg vid skönsbeskattning inte ska beräknas på inkomst som påförs enligt normalt tillgängligt kontrollmaterial samt att procentsatsen för skattetillägg på icke avdragen skatt ska sänkas till fem procent. Vi menar att utredningens förslag bör genomföras.

Ersättning för rättegångskostnader och offentlig försvarare

Enligt dagens regler kan en skattskyldig tilldömas ersättning för rättegångskostnader om någon av tre alternativa förutsättningar är uppfyllda: att den skattskyldige helt eller delvis får rätt av domstolen; att fallet anses ha betydelse för rättstillämpningen; att det finns ”synnerliga skäl”, vilket avses täcka fall där Skatteverket åsamkat den skattskyldige onödigt höga kostnader.

Vi anser för det första att ersättningsreglerna bör bli mindre restriktiva och för det andra att domstolarna inte ska fästa sig så mycket vid Skatteverkets egennyttiga snålhet.

SOU 2009:58 Skatteförfarandet håller med oss, i varje fall på den första punkten. Där föreslås att rätten till ersättning ska gälla samtliga typer av ärenden samt att ersättning ska kunna utgå även om den skattskyldige förlorar. Dessutom föreslås att ersättning ska beviljas enligt en norm samt att ersättningen ska kunna utgå med mer än vad normen stipulerar om det behövs för att tillvarata den skattskyldiges rätt.

Detta vore naturligtvis en avsevärd förbättring. Kanske skulle förslagen toppas upp med en åtminstone tillfällig lag som gav en vinnande företagare ovillkorlig rätt till ersättning för samtliga kostnader – inklusive intäktsförluster och egen sveda och värk – liksom idag på Skatteverkets bekostnad. Om Skatteverket får känna att det svider när domstolarna säger emot kanske verket blir mer försiktigt i sitt beslutsfattande.⁸¹

För att underlätta för den skattskyldige bör systemet med offentlig försvarare införas vid skattemål där den skattskyldige riskerar att dömas att betala ett visst minimibelopp, till exempel ett basbelopp. SOU 2009:58 Skatteförfarandet är inne på likartade tankegångar. Exempelvis föreslås att ersättning ska kunna beviljas i fler ärenden än idag samt att ersättning ska utgå enligt norm.⁸² Vidare föreslås slopat krav på att den skattskyldige ska vinna framgång i domstol för att ersättning ska beviljas.

⁸¹ På en punkt för SOUn ett resonemang som vi inte kan förstå, nämligen att ersättningen kanske inte borde tas ur Skatteverkets budget eftersom ”de handläggare hos Skatteverket som beslutar om ersättning” (sid 498) i så fall skulle kunna misstänkas neka ersättning för att spara pengar. Men det är ju inte handläggarna på Skatteverket som beslutar, utan domstolarna. Huvudsaken är att domstolarna lär sig att inte onödigtvis tillgodose Skatteverkets önskemål.

⁸² Att ersättning ska utgå enligt norm kan betyda att Skatteverket inte behöver tillfrågas om ersättningsbeloppet, vilket sannolikt är en förbättring.

Anstånd med skattebetalning

Ett problem är att en företagare av Skatteverket kan tvingas betala den skatt verket kräver innan saken är avgjord i domstol. Det har hänt att bolag tvingats betala skatten, av detta gått i konkurs och sedan fått rätt i domstol. Men när företaget då får upprättelse är skadan redan skedd. Så får det inte gå till i en rättsstat. Anstånd med betalning av skatt bör lämnas tills en fällande skattedom vunnit laga kraft.

Utgivet av Den Nya Valfärden

- Låt dem inte komma undan** – tio viktiga frågor till Sveriges politiker (2010)
- Arbetslöshetens rätta ansikte** (2010)
- Kommunala bolag – laglöst land** (2009)
- Bara företagare skapar nya, riktiga jobb** (2009)
- Storebror tar fram munkaveln** (2009)
- Hälso- och sjukvårdsföretagsmodellen** (2009)
- Olagligt billigt** – kommunala underprisförsäljningar (2008)
- Integritetens lilla röda** (2008)
- Regeringen har fel om arbetsrätten** – företagarnas egen uppfattning (2008)
- Förenkla reglerna för småföretagare** (2007)
- Den stora obalansen** – hur lagarna missgynnar småföretagare (2007)
- Varför straffa den som försöker göra rätt** (2007)
- Värsta krånglet** (2007)
- Mansförtryck och kvinnovälde** (2007)
- Fullt fokus på företagare**
 - europeiska företagare ger råd till Sveriges regering (2007)
- Med storbror i byxfickan** – integritetsrisker med RFID-chips (2007)
- Roligt värre** (2007)
- Med storbror i uppfinnarverkstan** – ny digital övervakning från automatiska öron till internetdammsugare (2006)
- Med storebror i baksätet** – digital övervakning av dina bilfärder (2006)
- Nya beska droppar** – korta kritiska krönikor (2006)
- Första hjälpen**
 - Om dina anställda blir sjuka – en liten handbok (2006)
- Var tredje får inte vara med**
 - en studie om arbetslösheten bland invandrare (2006)
- Hur hög är arbetslösheten, egentligen?** (2006)
- Ole, dole, arbetslös**
 - nästan 3 av 10 ungdomar 16-24 år saknar jobb (2006)
- Ge de arbetslösa en chans**
 - 150 000 nya jobb genom halverade arbetsgivaravgifter (2006)
- Så lyckas du som företagare**
 - de bästa tipsen från svenska entreprenörer (2005)
- Bakom skurkar och skandaler** (2004)
- Värsta krånglet** (2004)
- Jobbet är att mata puman**
 - hur och varför försäkringskassorna slarvar bort 40 miljarder om året av skattebetalarnas pengar (2004)
- Tankebok för entreprenörer**
 - 222 citat från Aristoteles till Ingvar Kamprad (2003)

Entreprenören bakom allt

– 101 svenska succéer från ABBA till ölburkar (2002)

Beska droppar – korta kritiska krönikor (2002)

Skärp dig, Svensson

– med deklARATIONEN om medborgerliga skyldigheter (2002)

Personvalsparti – bot för trötta partier (1999)

Berättelsen om jobben (1996)

Baksmällan – förutsättningar för politisk tillnyktring (1995)

Molnstoden – en vision för svenska folket (1994)

Den Nya Välfärden har även givit ut
Medborgarnas offentliga utredningar

MOU 2010:1 Trovärdig solidaritet? – försvaret och solidaritetsförklaringen

MOU 2000:1 Sveriges två gränser – om invandrapolitiken

MOU 1999:1 För Sverige – på tiden!

MOU 1998:1 Samhällsmoral i praktiken

MOU 1997:1 Entreprenören i högsätet

MOU 1996:2 Kommunala företag – hot mot demokrati

MOU 1996:1 Den nya arbetsrätten – ett förslag

MOU 1995:3 Järntrianglar – förnyelsens fiende nummer ett

MOU 1995:2 Irrfärdens slut – för sunda statsfinanser

MOU 1995:1 När folkhemmets barn blivit vuxna

MOU 1994:1 HSF-modellen – patientmakt och kvalitet

MOU 1993:2 Charta Nova – politik för entreprenörskap

MOU 1993:1 Barnomsorg enligt kundvalsmodellen

MOU 1992:2 Hälsa- och sjukvård för 2000-talet

MOU 1992:1 Eget val i äldreomsorgen – handledning

MOU 1991:6 Hur man säljer allmännyttehus – handledning

MOU 1991:5 På egna ben – reformera organisationsstödet

MOU 1991:4 Skolpeng hösten 92 – en handlingsplan

MOU 1991:3 Självständiga kommuner

MOU 1991:2 Sänkta skatter för en ny välfärd

MOU 1991:1 Företagsamhetens förutsättningar

MOU 1990:3 En marknad för bostäder åt alla

MOU 1990:2 Medborgarnas miljömanifest

MOU 1990:1 Minska statskulden – sälj tillgångar

MOU 1989:1 Sänkt skatt för alla

MOU 1988:1 En ny grundlag – ett förslag